

**Збірник наукових матеріалів**  
**XLII Міжнародної науково-практичної**  
**інтернет - конференції**  
*el-conf.com.ua*



**«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ НАУКИ»**

**6 квітня 2020 року**

**Частина 9**



**м. Вінниця**

Актуальні проблеми сучасної науки, XLII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція. – м. Вінниця, 6 квітня 2020 року. – Ч.9, с. 88.

Збірник тез доповідей укладено за матеріалами доповідей XLII Міжнародної науково-практичної інтернет - конференції «Актуальні проблеми сучасної науки», 6 квітня 2020 року, які оприлюднені на інтернет-сторінці [el-conf.com.ua](http://el-conf.com.ua)

Адреса оргкомітету:  
21018, Україна, м. Вінниця, а/с 5088  
e-mail: [el-conf@ukr.net](mailto:el-conf@ukr.net)

Оргкомітет інтернет-конференції не завжди поділяє думку учасників. У збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть учасники, наукові керівники.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерела є обов'язковим.

## ЗМІСТ

### Соціологічні науки

<i>Демченко К.А.</i> БУЛІНГ – ГЛОБАЛЬНА СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА .....	5
<i>Корон А.О.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ТА ЗМІСТУ ЇХ РОБОТИ З ВИМУШЕНИМИ ПЕРЕСЕЛЕНЦЯМИ.....	10

### Філологічні науки

<i>Богуславець О.В.</i> ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ПРЕЗЕНТАЦІЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	15
<i>Борканин Т.Я., Велика А.М.</i> ЗАПОЗИЧЕНА ЛЕКСИКА НА СТОРІНКАХ ПЕРІОДИЧНИХ ДРУКОВАНИХ ВИДАНЬ ЖИТОМИРЩИНИ.....	23
<i>Бочарова О.О.</i> ЛОГІЧНІСТЬ ЯК КОМУНІКАТИВНА ЯКІСТЬ МОВИ ТА МОВЛЕННЯ .....	31
<i>Воеводина Н.М.</i> РЕШЕНИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ ЗАДАЧ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ .....	34
<i>Ємельяненко Г.Д.</i> ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ: ТРАДИЦІЯ І ПЕРСПЕКТИВИ.....	39
<i>Кібіреєв Е., науковий керівник Коцюк Л.М.</i> КОНЦЕПТУАЛЬНЕ НАПОВНЕННЯ ТЕРМІНІВ: ПЕРЕКЛАД, ЛОКАЛІЗАЦІЯ ТА ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ .....	41
<i>Клікушина Я.А.</i> ВЛАСНІ ОСОБОВІ ІМЕНА ЯК ОБ'ЄКТ ОНОМАСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	44
<i>Лащик Н.М.</i> ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИВЧЕННІ ГРАМАТИКИ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ.....	54
<i>Мельничук О.М., Сілевич Л.І.</i> ЗАСТОСУВАННЯ ОРФОГРАФІЧНИХ ІННОВАЦІЙ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ) ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРАВОПИСНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ .....	58
<i>Миколаєвич М.В.</i> ДЕРИВАЦІЙНІ МОДЕЛІ ЛЕКСИКИ АВСТРАЛІЙСЬКОГО СЛЕНГУ .....	62
<i>Накашидзе І.С.</i> ОСНОВНІ МОТИВИ ПОЕЗІЇ ЛЕВКА РОМЕНА.....	70

<i>Строчик С.В.</i> ТІЛО ЯК ОСНОВНИЙ СПОСІБ ПЕРЕДАЧІ ЗМІСТУ П'ЄС «ДІЯ БЕЗ СЛІВ І ТА II» С. БЕККЕТА .....	72
<i>Шелепкова І.М.</i> ВИЗНАЧЕННЯ МЕЖ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ДОПОМОГОЮ АНАЛІЗУ ГАЛУЗЕВИХ СЛОВНИКІВ РІЗНИХ ТИПІВ .....	76
<i>Ярмоленко Г.А.</i> ДЕВЕРБАТИВИ-ІМЕННИКИ ЗІ ЗНАЧЕННЯМ ЕЛЕМЕН- ТИВА: КОГНІТИВНО-ОНОМАСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ .....	83

## БУЛІНГ – ГЛОБАЛЬНА СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

*Демченко К. А.,  
студентка 2 курсу спеціальності «Право»  
Коледжу МНУ ім. В. О. Сухомлинського  
м. Миколаїв, Україна.*

Зміни, викликані політичною та соціально-економічною нестабільністю сучасного світу, екологічними катаклізмами, інтенсивною інформатизацією та водночас деморалізацією суспільства, зумовили підвищення рівня конфліктності й агресивності у соціальних та міжособистісних відносинах. Одним з найпоширеніших видів агресивної поведінки сучасності є третирування інших людей, цькування (у міжнародній термінології – мобінг, булінг), що характеризуються систематичністю, регулярністю характеру прояву; інакше кажучи, – це насильство сильної людини над слабкою, взаємовідносини переслідувача і жертви. Булінг – це здійснення тривалого фізичного або психологічного насилля, яке не має характеру самозахисту з боку одного індивіда або цілої групи щодо іншого індивіда.

Булінг – суспільна, соціально-психологічна проблема сучасності. Це соціальне явище, властиве переважно організованим колективам, тому виділяють основні його місця: булінг у школі; на робочому місці (мобінг); булінг в армії («дідовщина»); кібербулінг (насилля в інформаційному просторі).

У світі ця тема стала актуальною понад сто років. Але великою проблемою сучасного суспільства є відсутність належної якості комунікації, емоційного включення, емпатійності, співпереживання, розуміння [1, с.175-176].

У результаті ускладнення ситуації в соціально-політичній, економічній, освітній та інших сферах суспільного життя, рівень насильства в суспільстві на сьогоднішній день збільшився в декілька разів. Найбільш вразливою категорією суспільства у цьому сенсі є підлітки. Оскільки саме в так званому перехідному віці активно формуються власна система сприйняття світу, система цінностей

та пріоритетів, то діти переймають різні моделі поведінки дорослих, і, на жаль, насильство стає однією з таких моделей [2, с.204].

У результаті сучасної системи соціалізації, відбувається формування особистості, для якої важливого значення набуває формальна – «цифрована» сторона її діяльності – рівень зарплати, квоти на інформаційний продукт тощо. Змістовна ж частина – стосунки в сім'ї, у колективі та інших групах, комфортність самого середовища проживання трансформуються у другорядне значення. Фактично, створюється замкнуте коло, у якому вже не лише школа, але й суспільство та його базовий елемент - сім'я перетворюються зі змісту в форму - «оцінку», у матеріальну вигоду [3, с.5-7].

Система групового тиску та знуцань, безпорадність, яку відчувають ті, хто не може зупинити насилля, повністю нівелюють ініціативу спочатку у дитячому, а потім і в дорослому віці. Люди обирають між «зрадою» та «перемогою». І проблема ворожнечі дорослих у суспільстві проєктується на дітей. Діти не бачать прикладу ефективного компромісу, дієвості мови діалогу та толерантного ставлення один до одного. Зрештою, таку модель поведінки вони переносять на однолітків, особливо тих, що чимось відрізняються. За даними ВООЗ Україна посідає четверте місце серед країн Європи за рівнем підліткової агресії, із проявами булінгу в Україні стикаються 8 із 10 дітей [4].

Дослідниця проблеми булінгу Л. Кішлі виділяє сім його ознак: 1)емоційне приниження, що включає вербальні і невербальні способи вираження; 2)продовження емоційно образливої і принизливої поведінки впродовж тривалого періоду; 3)непривітна і недовірлива поведінка; 4)втручання у приватне життя людини; 5) погіршення психологічного і фізичного стану людини, на яку спрямована агресія; 6)намір завдати шкоду іншій людині, щоб вона пережила травмуючі її події; 7)агресор займає вище становище, ніж його жертва, і відповідно дозволяє собі дії, що принижують гідність і завдають моральної або фізичної шкоди іншій людині [5, с.126-127].

Усі дії, які спричинюють булінг, попри їх різноманіття, мають спільні риси: 1)дисбаланс влади, тобто кривдник та жертва обов'язково різні за

соціальним статусом, фізичною чи психологічною адаптованістю до середовища, різної статі, раси, релігії, сексуальної орієнтації тощо; 2) намір нашкодити, тобто кривдник навмисно викликає емоційний або фізичний біль у потерпілого, насолоджується цим, спостерігаючи; 3) погроза подальшої агресії, тобто кривдник і жертва розуміють, що це не перший і не останній випадок знуцання [6, с.86-87].

Зважаючи на способи агресії та цькування жертв булінгу, він може бути: фізичним – удари, штовхання, пошкодження або крадіжка власності; словесним (усна, письмова форми, в тому числі й кібербулінг) – обзивання, глузування або висловлювання, якими ображається стать, раса або сексуальна орієнтація; написання записок або знаків, що є болючими чи образливими; розповсюдження чуток та образливих коментарів з використанням електронної пошти, мобільних телефонів (наприклад, надсилання СМС) і сайтів соціальних мереж; соціальним – виключення з групи чи розповсюдження пліток або чуток [6, с.85-87]. Види булінгу часто поєднуються для більш сильного впливу.

Найпомітнішим є фізичне насильство, але воно складає менше третини випадків булінгу. Найважче помітити емоційне (соціальне та словесне) знуцання – систематичне приниження почуття гідності потерпілого через ігнорування, ізоляцію, уникання, виключення. Сьогодні набирає обертів кібербулінг. Діти та й дорослі реєструються у соціальних мережах, створюють сайти, де можуть вільно спілкуватися, ображаючи інших, поширювати плітки, особисті фотографії або відео тощо.

Відомий дослідник булінгу Д. Ольвеус визначає три важливих його компоненти: 1) боулінг – агресивна поведінка, що охоплює небажані, негативні дії; 2) булінг охоплює патерн поведінки (прийняті в певній культурі зразки та стереотипи поведінки), що постійно повторюється; 3) булінг характеризується нерівністю влади або сили [7, с.171-172]. Отже, підґрунтям булінгу є статус, влада, конкуренція, лідерство. Це соціальна поведінка, що проявляється у відносно стійких групах і здатна залучати інших. Булінг охоплює нерівність сили та влади, що приводить жертву в стан, у якому вона не здатна ефективно

захищатися від негативних дій; він передбачає свідому поведінку, спрямовану на те, щоб завдати шкоди та страждання іншій людині.

Серед причин булінгу в колективі виділяють наступні: боротьба за лідерство; зіткнення різних субкультур, цінностей, поглядів і невміння толерантно ставитися до них; агресивність і віктимність; наявність психічних і фізичних вад; заздрість; відсутність предметного дозвілля тощо [8, с.37-40].

Наслідки булінгу та шляхи подолання проблеми є складними і неоднозначними. Жертви булінгу переживають важкі емоції – почуття приниження і сором, страх, розпач і злість. А тому булінг вкрай негативно впливає на соціалізацію жертви, спричиняючи:

- неадекватне сприймання себе – занижену самооцінку, комплекс неповноцінності, беззахисність;
- негативне сприймання оточуючих – відсторонення від спілкування, самотність, часті депресії;
- неадекватне сприймання реальності – підвищену тривожність, різноманітні фобії, неврози;
- девіантну поведінку – схильність до правопорушень, суїцидальні наміри, формування негативних залежностей [8, с.176-181].

У подоланні булінгу важливо знайти нові підходи до взаємодії з дітьми, їхніми батьками та педагогами. У цьому можуть допомогти різні профілактичні програми навчання дітей та дорослих новим формам поведінки, розвитку стресостійкості особистості, здатної самотійно, ефективно і відповідально будувати своє життя. Головна перевага таких програм – можливість учасникам ділитися власним досвідом, формування відповідальності людини і громади за власну поведінку і поведінку інших, готовність прийти на допомогу, розв'язати конфлікт [9]. А тому необхідно залучати до роботи з булінгом не тільки дітей, педагогів й батьків, а й громаду, представників органів державного управління, церкву, психологічні служби, правоохоронні органи.

**Як висновок,** зазначу. Булінг – це негативна агресивна поведінка умисного характеру, яка має високий ступінь суспільної небезпеки та



спрямовує сучасне суспільство до віктимізації. Це відбувається внаслідок того, що невід’ємним наслідком поширення булінгу є перехід до агресивних дій, які носять злочинний характер, що викликає небажані негативні глобальні тенденції як у певних соціальних середовищах, так і функціонуванні суспільства загалом.

Не можна допустити, щоб програма «Стоп-булінг» [10], яка розпочалася в Україні, стала просто піарною хвилею. Потрібно достукатися до сердець кожної людини, адже від кожного з нас насправді залежить, що відбувається в нашій країні. І щоб ми розуміли, що будь-яке насилля, – фізичний чи соціальний, економічний чи сексуальний булінг – це те, що забруднює наш енерго-інформаційний та соціальний простір. І нам у цьому жити.

#### Література:

1. Кормило О. Явище булінгу в освітньому просторі. *Проблеми гуманітарних наук. Серія: психологія. Зб. наук. праць Дрогоб. держ. пед. ун-т ім. І. Франка.* Дрогобич, 2015. Вип. 37. С. 174-187.

2. Стельмах С. С. Вікові аспекти виникнення булінгу серед дітей. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки.* Чернігів, 2016. Вип. 133. С. 204-207.

3. Ліщинська О.А. Профілактика психологічного насильства в сім'ї та в освітньому середовищі: Методичні рекомендації /Національна академія наук педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Київ: Міленіум, 2010. 68 с.

4. Дослідження «Стоп шкільний терор. Профілактика та протидія булінгу»/ Український інститут дослідження екстремізму. Київ, 28.11.2017. URL:<http://uire.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/Doslidzhennya-buling.pdf>

5. Лушпай Л. І. Булінг як соціально-педагогічна проблема та шляхи її вирішення (на прикладі досвіду середніх загальноосвітніх шкіл Великої Британії). *Українознавчий альманах.* Київ, 2010. Вип. 4. С. 126-131.

6. Король А. Причини та наслідки явища булінгу. *Відновне правосуддя в Україні.* 2009. № 1-2 (13). С. 84-93.

7. Сидорук І. Булінг як актуальна соціально-педагогічна проблема. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Педагогічні науки*. Луцьк, 2015. № 1. С. 169-173.

8. Система захисту дітей від жорстокого поводження : навч.-метод. посібник. / Л. Волинець, Т. Дорошок та ін. (за ред. К. Левченко, І. Трубавіна). Київ: в-во Держсоцслужби, 2005. 395 с.

9. Воронцова Е. Програма «Профілактика та подолання булінгу у закладах освіти» [URL: http://xn--d1acjtrgde.kiev.ua/2017/08/24/profilaktika-tapodolannya-bulingu-u-zakladah-osviti/](http://xn--d1acjtrgde.kiev.ua/2017/08/24/profilaktika-tapodolannya-bulingu-u-zakladah-osviti/)

10. Булінг – важлива проблема для дітей в Україні. UNICEF розпочинає кампанію проти булінгу. URL:[https://www.unicef.org/ukraine/ukr/media\\_31252.html](https://www.unicef.org/ukraine/ukr/media_31252.html)

---

УДК 364.07:001

Соціологічні науки

## ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ТА ЗМІСТУ ЇХ РОБОТИ З ВИМУШЕНИМИ ПЕРЕСЕЛЕНЦЯМИ

**Корон А.О.**

*студентка соціологічного факультету*

*Харківський національний*

*університет імені В.Н.Каразіна*

*м. Харків, Україна*

Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з вимушеними переселенцями повинна враховувати суспільний стан України на сучасному етапі, тому що ефективність вирішення їх соціальних проблем залежить від врахування особливостей життєдіяльності людини чи окремого регіону, так і держави загалом.

Побудова професійної підготовки майбутніх соціальних працівників має базуватися на певних наукових положеннях, давати змогу залучати щось нове та інноваційне, орієнтуватись на практичну реалізацію та можливість

впровадження інновацій, надавати нову інформацію про педагогічний об'єкт та передбачати перевірку та істинність.

Підготовка до роботи з вимушеними переселенцями - це комплекс взаємопов'язаних між собою елементів в певній послідовності, спрямованих на підвищення особистісно-професійного рівня майбутнього фахівця з метою успішного засвоєння ним теоретико-змістового аспекту професійної діяльності та формування практичних навичок та компетентності для вирішення проблем вимушених переселенців.

На підготовку соціальних працівників до роботи із переселенцями та їх сім'ями впливають різні фактори, зокрема - зовнішні та внутрішні. Зовнішніми факторами є: соціально-економічний стан держави, наявність чи відсутність нормативно-правової бази з даної проблеми, наявність чи відсутність громадських та благодійних організацій, рівень готовності суспільства до прийняття і активної участі у житті такої категорії людей, наявність чи відсутність фахівців у даній галузі і т.і.. До внутрішніх факторів впливу можна віднести наявність чи відсутність мотивації у роботі, професіоналізм та рівень розвитку людських та професійних якостей.

Професійна підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з сім'ями вимушених переселенців вимагає залучення не тільки самих майбутніх соціальних працівників, але й органів державної влади, ресурсів громади, громадських організацій та соціальних служб [1, с.211; 3; 8].

Соціальна робота з вимушеними переселенцями є різновидом соціальної діяльності, спрямованим на забезпечення адекватної соціальної підтримки та здійснення соціального захисту вимушених переселенців, зміцнення та активізацію їх адаптаційного потенціалу, створення сприятливих умов для їх життєвільності, за забезпечення тривалих соціальних стосунків, налагодження механізмів самоорганізації і саморозвитку, допомоги вимушеним переселенцям у їх позитивній соціалізації.

Соціальна робота з вимушеними переселенцями здійснюється соціальними працівниками, які виступають суб'єктами соціальної роботи, мета якої полягає у забезпеченні доступності комплексу послуг для вимушених переселенців, наданні

допомоги переселенцям у набутті навичок адекватного поводження в новому соціальному середовищі, мінімізації негативних наслідків або навіть повне розв'язання проблем, усуненні труднощів, пов'язаних з адаптацією до нових умов навколишнього середовища та наданні ефективних гуманітарних послуг.

До основних завдань соціальної роботи з вимушеними переселенцями відносяться надання їм соціальної допомоги, сприяння інтегруванню вимушених переселенців в соціальне середовище, створення спрощених процедур реєстрації, отримання житла, працевлаштування, відновлення бізнесу тощо [4;5].

Соціальна робота з вимушеними переселенцями має проводитись за наступними напрямками: всебічне вивчення проблем вимушених переселенців, аналіз існуючого становища вимушених переселенців та визначення їх основних потреб; вивчення потенційних можливостей вимушених переселенців та вплив на них зовнішніх факторів для подальшої роботи, організація взаємодії з проблемними сім'ями вимушених переселенців, а саме - підтримка їх дітей та сприяння у вирішенні їх проблем, посередницька діяльність між сім'ями та різними установами (школа, громадські організації) та спонукання особистості до самоорганізації і самостійного вирішення окремих проблем. В цьому сенсі ефективними методами роботи соціальних працівників є бесіда, спостереження, опитування експертів, ін.терв'ю, невербальний діагноз, вивчення документів, контент-аналіз та анкетування.

Щодо форм роботи з вимушеними переселенцями, то можна виділити індивідуальні (що дають можливість клієнту тет-а-те розповісти про свої проблеми, про які він не зміг би розповісти в присутності інших (конфіденційна інформація)) та групові (за яких робота здійснюється за принципом взаємодопомоги або методу «рівний-рівному»).

Основними методами роботи соціальних працівників з вимушеними переселенцями є соціально-педагогічна допомога, підтримка, профілактика, вибір програми і плану дій, обговорення альтернативних шляхів вирішення проблеми, допомога в організації виходу з проблеми, координація зусиль найближчого оточення особистості, створення групи підтримки, корекція відносин та реабілітація, моделювання ситуації для вирішення подібних

проблем в майбутньому, моделювання сфер успішної діяльності, підтримка ініціатив вимушених переселенців, відновлення втрачених вмінь клієнта (при травмі разом з іншими спеціалістами) та повернення людей до нормального життя, консультування, підтримка та психотерапія.

Слід зазначити, що зміст роботи соціального працівника з вимушеними переселенцями містить послідовні етапи вирішення їх проблем із виокремленням найбільш ефективних форм, методів та засобів діяльності [6;7].

Крім того можна виокремити такі функції соціального працівника, ефективність реалізації яких, сприятиме налагодженню ефективної соціально-педагогічної роботи з вимушеними переселенцями - соціально-побутові (сприяння у наданні необхідної допомоги у поліпшенні житлових умов або забезпеченні житлом, організації нормального побуту), соціально-медичні (організація роботи по проведенню профілактики захворювань, співпраця з закладами охорони здоров'я у наданні медичної допомоги), соціально-педагогічні (створення сприятливих умов для соціальної адаптації, всебічного розвитку особистості, виявлення та задоволення соціокультурних потреб та інтересів у різних видах діяльності) та соціально-психологічні (проведення консультацій, здійснення корекції між особистісних відносин людей у різних соціальних інститутах, надання допомоги у соціальній реабілітації). Важливим також є розвиток у вимушених переселенців здатності самостійного вирішення проблем та подолання труднощів [2].

**Висновок.** Таким чином, можна зазначити, що держава є основним інститутом щодо вирішення економічних, політичних та соціальних проблем вимушених переселенців. Законодавчі основи соціальної політики щодо вимушених переселенців регламентуються проектом Закону України «Про вимушених переселенців», Постановою КМУ № 505 від 01.10.2014 року «Про надання щомісячної адресної допомоги особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції». Зміст соціальної роботи із сім'ями вимушених переселенців повинен базуватись на роботі соціального працівника за принципами добровільності, своєчасності, персоналізації, поваги, активізації клієнта, дотримання цінностей, що відображають специфіку професійної

діяльності та основні методи соціальної роботи працівника з вимушеними переселенцями та їх сім'ями. Держава, волонтери та міжнародні організації є найбільшими інститутами адаптації та інтеграції вимушених переселенців.

#### Література:

1. Архипова С.П. Методи та технології роботи соціального педагога. К., 2011. 496 с.
2. Внутрішня міграція та тимчасові переміщення в Україні в умовах політичних та соціально-економічних загроз. Відділ соціальної безпеки. № 17, Серія «Соціальна політика». URL:[http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/vnutrishnya\\_migratsia-45aa1.pdf](http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/vnutrishnya_migratsia-45aa1.pdf).
3. Доронюк Т. Вироблення політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні. URL: <http://www.cedos.org.ua/uk/migration/vyroblennia-polityky-shchodo-vnutrishno-peremishchenykh-osib-v-ukraini>.
4. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту. Закон України від 08.07.2011. URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3671-17>.
5. Про затвердження Комплексної державної програми щодо підтримки, соціальної адаптації та реінтеграції громадян України, які переселилися з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції в інші регіони України, на період до 2017 року : постанова Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 р. № 1094. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1094-2015>.
6. Солодько А. Аналіз політики інтеграції біженців та осіб, які потребують додаткового захисту. URL: [http://www.cedos.org.ua/system/attach-ments/files/000/000/061/original/CSR\\_integration\\_report.pdf?1419578850](http://www.cedos.org.ua/system/attach-ments/files/000/000/061/original/CSR_integration_report.pdf?1419578850).
7. Спільна оцінка потреб ВПО. Звіт про спільну оцінку потреб внутрішньо переміщених осіб (ВПО) м. Хмельницький та Хмельницька область, Україна. URL: <http://unhcr.org.ua/attachments/article/1527/PA%20report%20Kherson%20FINAL%20UKR.pdf>.
8. Шахрай В.М. Технології соціальної роботи. К., 2006. 464 с.

## ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ПРЕЗЕНТАЦІЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

**Богуславець Олена Віталіївна,**  
*учитель української мови та літератури (II категорії)  
Роменської загальноосвітньої школи I-III ступенів  
Роменської міської ради Сумської області*

### **Анотація**

*У статті розглядається питання активного застосування мультимедійних засобів, які можуть задовольнити потреби кожного учня і допомагають вчителю розвивати креативний потенціал учнів.*

**Ключові слова:** *книги, читання, презентація, особистість, комунікативність, проблема, методи, прийоми, мультимедійна технологія, досвід, міжпредметні зв'язки.*

**Постановка проблеми.** Сучасний урок української мови та літератури не можна уявити у наш час без комп'ютерних технологій, які допомагають формувати мовну, мовленнєву та орфографічну компетенції учнів. Тому, я вважаю, що використання інформаційних та комунікаційних технологій (ІКТ) в навчальному процесі є актуальною проблемою сучасної шкільної освіти. Під час використання мультимедійних технологій знання набуваються різними каналами сприйняття тому краще засвоюються, запам'ятовуються. Інтеграція ІКТ та сучасних педагогічних технологій стимулює пізнавальний інтерес до української мови та літератури, створюючи умови для мотивації до вивчення цих предметів, сприяють підвищенню ефективності навчання і самонавчання, підвищенню якості освіти.

**Актуальність** дослідження зумовлена стрімким інформаційним і технологічним прогресом. На сьогоднішній день усе більше і більше з'являється різних методик і технологій навчання і виховання за допомогою мультимедійних технологій. Дослідження феномену «мультимедіа» в освіті багатоаспектні:

мультимедіа як засіб підвищення ефективності навчання в загальноосвітній школі, застосування засобів мультимедіа в процесі навчання спеціалістів, мультимедіа як засіб навчання й інструмент, за допомогою якого розробляються педагогічні програмні засоби. Ціла низка педагогічних досліджень присвячена розробці методичних основ проектування, створення та використання мультимедійних навчальних програм та мультимедійних навчальних комплексів. Усі автори відзначають, що використання засобів ММТ дозволяє підвищити інтенсивність і ефективність процесу навчання; створює умови для самоосвіти та дистанційної освіти, тим самим дозволяючи здійснювати перехід до безперервної освіти; у поєднанні з телекомунікаційними технологіями розв'язує проблему доступу до нових джерел різноманітної за змістом і формою представлення інформації.

Серед українських та зарубіжних дослідників, хто торкається питання застосування мультимедійних технологій при навчанні, слід виокремити таких: В.Ю Биков, Ю.О.Жук, М.І.Жалдак, Р.С. Гуревич, В.Ф. Шолохович, В.Г. Афанас'єв, Ю.М. Батурін, Д. Белл, Н. Вінер, Л.М. Землянова, М.М. Мазур, А.Д. Урсул, Р.О.Брієн, П. Росс (*P. Ross*), А. Девід (*A. David*) та ін.. Однак питання застосування сучасних засобів мультимедіа при вивченні мов недостатньо представлено у наукових педагогічних матеріалах. Саме тому слід звернути увагу на досвід зарубіжних систем освіти у даній галузі, що дасть можливість виділити корисні поради для вітчизняної освітньої галузі.

Слід зазначити, що під мультимедійними засобами розуміють сукупність візуальних, аудіо - та інших засобів відображення інформації, що інтегровані в інтерактивному програмному середовищі. [3; 13].

Так, О. І. Руденко-Моргун у своїй статті “Комп’ютерні технології як нова форма навчання” пише: “Ми живемо в столітті інформаційної, комп’ютерної революції, що почалася в середині 80-х років і дотепер продовжує нарощувати темпи. От її основні віхи: поява персонального комп’ютера, винахід технології мультимедіа, впровадження в наше життя глобальної інформаційної комп’ютерної мережі Інтернет. Усі ці нововведення легко і непомітно ввійшли в життя: вони широко використовуються майже у всіх професійних сферах і в побуті” [5, с. 12].



Крім того, питання застосування мультимедійних технологій в умовах звичайної школи ще потребує розробки, тому **метою статті** проаналізувати використання мультимедійних технологій в навчанні української мови та літератури, навести приклади застосування мультимедійних технологій в загальноосвітніх навчальних закладах

Виклад основного матеріалу дослідження.

Сучасна система освіти постійно оновлюється, зазнає змін. Процес інформатизації суспільства безперечно зумовлює процес інформатизації освіти: відбувається забезпечення сфери освіти теорією і практикою розробки та використання сучасних нових інформаційних технологій, орієнтованих на реалізацію психолого-педагогічної мети навчання і виховання. Змінюються завдання освітньої галузі в інформаційному просторі, особистісно-орієнтована система навчання поступово приходить на зміну традиційній, класичні методи конкурують з інноваційними, набуває актуальності технологічний підхід у навчанні.

Комп'ютерні технології постійно вдосконалюються, стають більш доступними, гнучкими. У навчальний процес шкіл України все частіше впроваджуються мультимедійні засоби навчання (сукупність візуальних, аудіо- та інших засобів відображення інформації, що інтегровані в інтерактивному програмному середовищі) серед яких важливе місце посідають мультимедійні презентації. А що ж означає поняття «презентація»? Презентація - це набір послідовно змінюючих одна одну сторінок - слайдів, на кожній з яких можна розмістити будь - який текст, малюнки, схеми, відео - аудіо фрагменти, анімацію, 3D - графіку, використовуючи при цьому різні елементи оформлення.

Ця мультимедійна форма дозволяє подати матеріал як систему яскравих опорних образів, наповнених вичерпною структурованою інформацією в алгоритмічному порядку. Мета такого подання навчальної інформації, перш за все, у формуванні у школярів системи образного мислення.

Кожен учитель знає, як відбувається запам'ятовування інформації: якщо інформація сприймається тільки слухом, засвоюється 20% її обсягу; якщо лише за допомогою зору, запам'ятовується 30% матеріалу. За умови комбінованого

поєднання «включення» слухового й зорового каналів інформації учень спроможний засвоїти до 60% інформації. А застосування мультимедіа дає змогу об'єднати текст, звук, графічне зображення, відеозображення та ще й улюблену дітьми анімацію (мультиплікацію). Таким чином, використання мультимедіа значно сприяє засвоєнню навчальної інформації кожним школярем.

***Систематичне використання комп'ютера, зокрема мультимедійних презентацій, на уроці, на мою думку, сприяє:***

- підвищенню якісного рівня використання наочності на уроці;
- зростанню продуктивності уроку;
- реалізації міжпредметних зв'язків
- логізації й структуруванню навчального матеріалу, що значно підвищує рівень знань учнів;
- міні ставлення школярів до комп'ютера: вони починають сприймати його не як сучасну іграшку, а як універсальний інструмент для ефективної роботи в будь-якій галузі людської діяльності.

Використання презентацій є доцільним на будь-якому етапі вивчення теми і на будь-якому етапі уроку: під час пояснення нового матеріалу, закріплення, повторення, контролю.

Кожен навчальний мультимедійний засіб має відповідати всім дидактичним вимогам, що й традиційні посібні

ники, а саме науковості, систематичності, послідовності, доступності, зв'язку із практикою, наочності. Проте під час створення мультимедійної презентації необхідно враховувати не тільки відповідні принципи класичної дидактики, але й специфічні підходи використання комп'ютерних мультимедійних презентацій. У процесі роботи з нею учні вчаться аналізувати, висловлювати власну думку, вдосконалюють уміння працювати на комп'ютері. Якщо застосування мультимедійних технологій добре продумане, заняття буде образним, наочним, цікавим, життєвим, дозволить розвивати уміння учнів працювати в парах і групах.

На сучасному етапі комп'ютер органічно увійшов у наше життя, як джерело текстової, анімаційної, аудіовізуальної та інших видів інформації, як

помічник у роботі, засіб спілкування і розваг, дав можливість моделювати бажану (віртуальну) реальність, відкрив цілком нові можливості для творчості, знаходження і закріплення усяких професійних навичків, дозволив реалізувати принципово нові форми і методи навчання. Бурхливий розвиток засобів інформатизації, поява нових технологій одержання, передачі, обробки і збереження інформації відкриває необмежені можливості для застосування комп'ютерів у навчальному процесі.

Мультимедіа — подання інформації про об'єкти і процеси не традиційним текстовим описом, а за допомогою фото, відео, графіки, анімації, звуку, тобто в усіх відомих сьогодні формах [ 3, с. 1].

Мультимедійна технологія — сукупність методів, прийомів і програмно-педагогічних засобів для реалізації навчально-виховної мети предмета, розв'язання окремих дидактичних та виховних завдань. Це така модель навчання, в якій запланований результат передбачає реалізацію визначеної мети навчально-методичного комплексу з використанням аудіовізуальних засобів та програмного забезпечення.

Мультимедійні технології, як і будь-яка педагогічна технологія, мають відповідати **основним критеріям технологічності**:

- **системності** (наявність логіки процесу, взаємозв'язку частин, цілісність);
- **керованості** (можливість діагностики досягнення мети, планування процесу навчання);
- **ефективності** (технологія слід вибирати відповідно до результатів і оптимальних затрат, гарантувати досягнення певного стандарту навчання);
- **відтворюваності** (можливості застосування в інших однотипних навчальних закладах іншими суб'єктами).

До безперечних **переваг мультимедійних технологій** у шкільній практиці можна віднести:

- розширення сфери доступу до різних видів інформації (Інтернет, електронні бібліотеки, довідники, книги, енциклопедії тощо);

- швидкість знаходження, передавання, опрацювання великого обсягу інформації;
- анімаційність та колористика матеріалу;
- зручне та компактне збереження і тиражування програм;
- багаторазове та різнорівневе використання і коригування навчальних мультимедійних програм відповідно до психолога - вікових особливостей школярів та індивідуальних уподобань учителя;
- динамічність у створенні різних за ступенем складності схем, таблиць, кросвордів, ребусів, вікторин тощо;
- використання значного обсягу аудіовізуального навчального матеріалу (малюнки, фото, репродукції картин, карти, портрети, ілюстрації, аудіо-, відео- та кіно матеріали тощо) і можливість його творчого комбінування;
- унаочнення абстрактних теоретичних понять;
- моделювання навчальних ситуацій у просторі й часі (віртуальні екскурсії до музеїв і культурних центрів світу, подорожі до різних країн, історичних епох тощо);
- урізноманітнення методів, форм і прийомів навчання;
- ефективність використання мультимедіа у проведенні нестандартних уроків (урок-подорож, урок-вікторина, урок - семінар, урок-диспут і т.д.);
- можливість індивідуального, групового, колективного, самостійного та дистанційного навчання (взаємодія викладача й учня за допомогою комп'ютерних комунікацій) — використання інтерактивних технологій;
- проектна діяльність (дослідницькі, творчі, ігрові, інформаційні, практико- орієнтовані проекти);
- розвиток творчого потенціалу учня, його здібностей до комунікативних дій;
- розвиток умінь експериментально-дослідницької та культури навчальної діяльності;
- формування інформаційної культури учнів тощо.

Завдяки мультимедіа навіть сухий теоретичний матеріал уроку української мови чи літератури перетворюється на живу картину, а абстрактні поняття — на

конкретні явища, видатні хрестоматійні постаті — на живих особистостей, історичні події — на реальну минувшину. До того ж, при засвоєнні програмового матеріалу в учнів одночасно працює кілька видів пам'яті, зокрема, слухова й зорова. Також мультимедіа надають можливості проведення різних типів уроків: і викладання нового навчального матеріалу, і повторення та закріплення матеріалу, і контроль засвоєння учнями знань, умінь і навичок, також бінарних (згадаймо міжпредметні зв'язки) та інших нестандартних уроків (уроків-семінарів, уроків-подорожей, уроків-вікторин тощо).

Таким чином, використання мультимедійних технологій у поєднанні з інтерактивним навчанням є однією з найефективніших форм навчання. Володіння комп'ютером на рівні користувача для багатьох сучасних школярів — це норма. І тому, враховуючи ці вміння й навички учнів, залучення їх до творення уроку зробить навчальний процес цікавим, а головне - результат засвоєння програмового матеріалу буде високим. Мультимедійні технології дозволяють подати учням набагато більше інформації, ніж на уроці без використання комп'ютера [ 1,с. 20].

У своїй роботі я зацікавлена в тому, щоб зробити процес навчання цікавим і продуктивним, щоб залучити до роботи на уроці кожного учня, тим самим розвиваючи його таланти і здібності, навчити дитину самостійно мислити, розмірковувати, аналізувати, висловлювати і обстоювати власні думки. Інформаційні тех.нології повною мірою допомагають реалізації поставленої мети, а створення й використання у навчанні власних мультимедійних програм не тільки сприяють глибокому засвоєнню учнями програмового матеріалу, а й піднімають мій фаховий рівень.

У конструюванні мультимедійного уроку добір матеріалів — це складний, тривалий і копіткий процес, адже інформація має бути чіткою, лаконічною, доступною, пізнавальною, цікавою для учнів. Мало того, школярі не тільки мають насичуватися інформацією, а й вчитися працювати, мислити, аналізувати, висловлювати власні думки.

**Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.** Актуальність проблеми використання сучасних мультимедійних технологій на уроках

української мови та літератури зумовлена підготовкою учнів до повноцінної життєдіяльності в умовах інформаційного суспільства. Сучасні досягнення науки та техніки вимагають нових підходів до планування та реалізації уроків. Адже застосування мультимедійних технологій у навчальному процесі значно розширює можливості уроку, вивільняє час вчителя для творчої діяльності, сприяє засвоєнню учнями нових професійних навиків та викликає інтерес до вивчення мови. Особливим аргументом використання комп'ютерної підтримки на уроці є зацікавленість сучасних учнів новими технічними винаходами.

Потрібно відмітити можливості, які надає використання мультимедійних технологій на уроках:

- здійснювати експериментально-дослідницьку діяльність (комп'ютерне моделювання);
- формувати інформаційну культуру, вміння обробляти інформацію;
- розвивати мислення;
- готувати учнів до майбутньої професійної діяльності.

Завдяки мультимедійним технологіям відбуваються суттєві зміни в навчальному процесі, в центрі якого тепер знаходиться особистість учня, а головною метою стає розвиток інтелектуальних і творчих здібностей школярів, їхньої пізнавальної активності, усвідомлення моральних цінностей, що згодом дасть змогу їм стати здатними до самореалізації, самостійного мислення, ухвалення важливих рішень, вміння працювати над розв'язуванням важливих життєвих проблем. Змінюється в цьому процесі роль учителя: координатор, партнер, співавтор, консультант.

Мультимедіа дозволяє оживити урок, зв'язати його з дійсністю, забарвити різними фарбами почуттів, озвучити урок музикою, звуками природи. Зіставити власні спостереження, надихнути на бажання побачити це в дійсності, збагатити власний досвід.

Отже, головне завдання використання мультимедіа у процесі вивчення української мови й літератури – підвищити пізнавальний інтерес учнів до вивчення предмета, ефективність його опанування школярами, у своїй

діяльності прагнемо урізноманітнювати уроки, робити вивчення мови і літератури неповторним, пам'ятаючи слова Олеса Гончара, що бути у вічному пошукові - це значить «шукати енергію слова в енергії душі».

#### Література:

1. Воробцова В.В. Використання інформаційних технологій навчання на уроках української мови і літератури // Використання ІКТ у процесі вивчення української мови і літератури: наук.-метод. посіб./ За ред О.В.Чубарук. — Біла Церква, 2007. — С.19-24.

2. Панченков А. О., Пометун О., Ремех Т. О. Навчання в дії: Як організувати підготовку вчителів до застосування інтеракт. технологій навчання / А. О. Панченков, О. І. Пометун, Т. О. Ремех [Метод. посіб.] – К. : А. П. Н. – 2008. – 72 с.

3. Пиотровская К.Р. Современная компьютерная лингводидактика // Научно-техническая информация. Серия 2. Информационные процессы и системы. – Москва, 1991. – № 4. – 33 с.

4. Пищик О. В. Методика використання мультимедіа-технологій на уроці // Класному керівнику. Усе для роботи. — Х. : ВГ «Основа». — № 2 (50), 2013

5. Руденко-Моргун О. І. Комп'ютерні технології як нова форма навчання / О. І. Руденко-Моргун // Іноземні мови в школі – № 2. – С. 12

---

УДК 81'37

Філологічні науки

## ЗАПОЗИЧЕНА ЛЕКСИКА НА СТОРІНКАХ ПЕРІОДИЧНИХ ДРУКОВАНИХ ВИДАНЬ ЖИТОМИРЩИНИ

**Борканин Т. Я.,**

*студентка ННІ філології та журналістики*

**Велика А.М.,**

*викладач*

*Житомирського державного  
університету імені Івана Франка,*

*м. Житомир, Україна*

**Анотація.** У статті проаналізовано запозичену лексику на сторінках

однієї з найпопулярніших газет Житомирщини, проведено аналіз запозичених одиниць, які функціонують у публікаціях обласної громадсько-ділової газети «Ехо», в структурному, семантичному та функціональному аспектах.

**Ключові слова:** запозичена лексика, асимільовані слова, інтернаціоналізми, екзотизми, іншомовне вкраплення.

**Постановка проблеми:** ХХІ століття – час, коли активно розвиваються міжнародні зв'язки. Економічні, політичні, культурні контакти з іншими країнами, військові зіткнення ведуть до взаємодії між їхніми мовами. У сучасному світі жодна країна не обходиться без запозичених слів, які міцно входять в мову, укорінюються в ній.

Істотна роль в їх розповсюдженні належить засобам масової інформації. Будь-яке явище або подія знаходять відображення на сторінках газет і журналів, на екранах телевізорів, у стрічках новин Інтернет-порталів.

Інформаційний потік, у якому живе сучасна людина, проходить через призму її свідомості, може стати ресурсом для самореалізації. Використання засобами масової інформації іноземних слів впливає на розширення людського кругозору, орієнтацію в мультикультурному світі.

**Мета статті** полягає у виявленні мовностилістичних особливостей використання іншомовних слів в статтях обласної газети «Ехо».

**Виклад основного матеріалу.** Для вивчення запозичень у сучасних друкованих засобах масової інформації необхідно, в першу чергу, розглянути поняття «запозичення».

Питання запозичення в мовознавстві досліджувалося багатьма вченими. Оскільки в газеті «Ехо» статті видаються як українською, так і російською мовами, ми звернемо увагу на праці таких вчених, як І.Франко, О.Тараненко, О.Селіванова, В.Іванишина, Л.Крисина, В.Арістова, О.Ахманова, М.Шанський та Е.Хауген.

Першим, хто обґрунтував необхідність запозичень, був І. Франко. Він стверджував, що «кожна літературна мова доти живе і здібна до життя, доки має можливість, з одного боку, всисати в себе всі культурні елементи



сучасності, значить збагачуватися новими термінами та висловами, відповідними до прогресу сучасної цивілізації, але не тратячи при тім свого основного типу і не переходячи в жаргон якоїсь спеціальної верстви чи групи людей, а з другого боку, доки має тенденцію збагачуватися чимраз новими елементами з питомого народного життя і з відмін та діалектів народного говору» [1; с.207]. Проте мова не повинна втрачати свої елементи в результаті входження до неї елементів з інших мов, бо так вона може втратити перспективи власного розвитку .

На сьогоднішній день у науковій літературі ми маємо багато визначень запозичень. Енциклопедія «Українська мова» містить найбільш актуальне й точне визначення терміну:

«Запозичення – звук, морфема, слово або його окреме значення, фразеологізм, синтаксична конструкція, перенесені з однієї мови в іншу, а також сам процес подібного перенесення» [2; с.194].

Про це стверджує В.Іванишин, а саме, що «...запозичуються слова, словотворчі моделі, синтаксичні конструкції і навіть звуки» [3; с.95]. О.Селіванова у своїй «Лінгвістичній енциклопедії» дає трохи інше трактування терміну: «Запозичення – це процес уведення до певної мови морфем, слів або висловів іншої мови; слово чи сполука, уведена до певної мови з іншої мови» [4;с.174].

За визначенням Л.П. Крисина, запозичення – це «...процес переміщення різних елементів з однієї мови в іншу» [9; с. 29].

#### **Дослідник виділяє наступні види запозичень:**

- 1) запозичені слова (найбільш частий і типовий випадок);
- 2) запозичені фонеми (найбільш рідкісний і окремий випадок);
- 3) запозичені морфеми;
- 4) запозичення синтаксичне або структурно-синтаксичне (конструкція фраз);
- 5) запозичення семантичне (калькування).

В.М. Аристова називає запозиченням «...єдиний діалектичний процес, в якому перетинаються дві різні мовні системи» [5; с.19].

О.С. Ахманова розглядає запозичення, як: «1. Звернення до лексичного фонду інших мов для вираження нових понять, подальшої диференціації вже наявних і позначення невідомих раніше предметів. 2. Слова, словотвірні афікси і конструкції, що увійшли в цю мову в результаті запозичення» [6; с.119].

Н.М. Шанський ототожнює поняття «запозичене слово» і «іншомовне слово». [7, с.36].

На думку Е. Хаугена, запозичення – «...відтворення моделей однієї мови іншою мовою» [10, с. 347].

Проаналізувавши наукову літературу, ми бачимо, що в сучасному мовознавстві немає єдності у визначенні іншомовних слів. Ми дотримувалися поняття, яке говорить про те, що іншомовні (запозичені) слова – це слова, які прийшли з інших мов.

Дослідники запозичень систематизують запозичення по-різному. Серед основних ознак, за якими відбувається класифікація, – джерело, час і тематика запозичень.

Так, за джерелом виділяють слов'янські й неслов'янські запозичення.

За часом запозичення – запозичення періоду індоєвропейської спільноти, загальнослов'янської єдності (до IX століття), давньоруського періоду та власне радянських часів.

#### **Групи запозичень за тематикою:**

1) суспільно-політична лексика (лібералізм, спікер, скінхед, холдинг, брифінг);

2) фінансово-економічна лексика (дефолт, дистриб'ютор, дилер, дисконт, тендер, франчайзинг);

3) адміністративно-правова лексика (рекет, рекетир, шериф, копірайтер, гангстер, кілер);

4) спортивна лексика (кікбоксинг, рафдінг, дайвінг, серфінг, сноубординг);

5) рекламна справа / журналістика (директор, іміджмейкер, лейбл, прайс-лист, стенд-ап);

б) технічна лексика (тостер, міксер, пейджер, монітор, комп'ютер);

7) лексика, що позначає найменування в мистецтві й культурному житті (бестселер, блюз, шейк, мейк-ап, стрейч, пірсинг, пілінг);

8) кулінарна лексика (крекер, гамбургер, чізбургер, фрі);

9) лексика моди (піджак, денім) [8, с. 24].

Зупинимося на класифікації іншомовних слів за ступенем їх освоєння. На відміну від повністю освоєних запозичень, існують частково асимільовані слова, які зберігають сліди свого іншомовного походження у вигляді звукових, орфографічних, граматичних і семантичних особливостей, які чужі споконвічним словам. Вони вживаються в мові, але не є частиною лексичної системи цієї мови. Такі слова називаються іноземними або іншомовними.

Інтернаціональні слова відносяться переважно до суспільно-політичної та термінологічної лексики. Інтернаціональний мовний фонд збагачується й за рахунок створення нових слів на основі інтернаціональних морфем. У зв'язку зі світовою глобалізацією багато слів, кореневі й афіксальні морфеми є в даний час спільними для різних мов.

Екзотизми – національні назви предметів побуту, домашнього вжитку, одягу, звичаїв, обрядів того чи іншого народу, тієї чи іншої країни. Вони змінюються лише графічно.

Поряд з прямим запозиченням іншомовної лексики в мові відбуваються процеси калькування – створення слів з вихідного матеріалу, але за іншомовними зразками. За класифікацією Н.М. Шанського [16, с. 35], лексичні кальки бувають словотворчими, якщо слово утворюється шляхом заміни кожної значущої частини іншомовного слова морфемою, наявною в цій мові (наприклад: аутсайдер – калька з англійського *outsider*; саундтрек – калька з англійського *soundtrack*), і семантичними, якщо у слова з'являється значення, обумовлене впливом відповідного іншомовного зразка (наприклад: слово «раунд» запозичене з англійської мови спочатку як термін боксу, а з плином часу стало вживатися в значенні переговорів, зустрічей політичних діячів).

У разі семантичного калькування відбувається розширення семантичної

структури вже існуючої мовної одиниці. Крім лексичних, виділяються фразеологічні кальки, які відображають органічну сполуку моментів запозичення, оригінального словотвору і лексичної передачі національних концептів.

Терміном «іншомовне вкраплення» позначаються «незамкнуті групи слів» [7, с. 62] чужої мови, вживання яких обумовлено ступенем знайомства з іноземною мовою, деякими стилістичними чи жанровими особливостями мови. Іншомовні вкраплення часто не міняють свого графічного образу: SOS (англ. міжнародний сигнал лиха), alma mater (лат. навчальний заклад), але можуть поступово асимілюватися, приймаються мовою шляхом транслітерації: уїк-енд (англ. weekend – кінець тижня), секондхенд (англ. second hand – вживані речі).

Іншомовні вкраплення, на відміну від лексичних запозичень, не належать системі мови, не функціонують як більш-менш пов'язані з лексичним і граматичним строем цієї мови одиниці. Однією з їх основних ознак є окказіональність (невідповідність загальноприйнятим нормам, належність окремій особі (тексту), а не словниковому складу даної мови).

У публікаціях «Ехо» в тій чи іншій мірі представлені всі різновиди іншомовних слів. Цікавим виявився й той факт, що за належністю до частин мови за кількісною представленістю в обласному виданні перше місце займають іншомовні слова-іменники, на другому місці знаходяться запозичення-прикметники, на третьому – дієслова, на четвертому – прислівники.

Теми, якими обумовлена значна частина газетних іншомовних слів, – це регіональна політика, економіка, суспільно-ділові відносини, сфери культури та комп'ютерних технологій.

Вивчення повністю асимільованих запозичених одиниць на сторінках «Ехо» підтверджує, що їх основна функція – номінативна. Крім того, ці лексеми дозволяють журналістам уточнити або деталізувати будь-яке поняття, розмежувати його смислові відтінки.

Інтернаціоналізми незамінні для лаконічної і точної передачі інформації.

*Звичайно, такі виконавці насамперед візьмуться за те, що їм вигідно, – за повернення боргів по банківських депозитах. А. Ковальський [«ЕХО», 17.10.2017]*

Екзотизми використовуються репортерами не тільки для відображення специфічних національних особливостей життя інших народів, а й як засіб емоційно-оціночної характеристики явища.

*Простий житомирський ніндзя*. Вадим Кіплінг [«ЕХО», 23.08.2016]

Вживання іншомовних вкраплень на сторінках «Ехо» пов'язане з прагненням авторів привернути увагу реципієнтів, повідомити важливу інформацію. Іноді ці одиниці використовуються з метою підвищення експресивності журналістських матеріалів.

*Де-факто (фактично, на ділі) їх ще ніхто не відміняв*. Світлана Михалева [«ЕХО», 24.10.2017]

Нами встановлені словотвірні особливості іншомовних лексем на сторінках «Ехо». Найбільш широко представлені слова, утворені за допомогою інтернаціональних префіксів, гібридні поєднання, похідні від іншомовних слів.

#### **Додавання інтернаціональних префіксів**

*У стандартний набір увійшли і антивірусні засоби*. Т. Духновський [«ЕХО», 10.02.2016]

#### **Створення гібридних поєднань**

Блокпостів з озброєними людьми, про що повідомляють окремі Інтернет-видання, також не знайшли [09.07.2015, «ЕХО» / Стрічка новин]

#### **Похідні від іншомовних слів**

*А ось попіарився уряд під цю реформу, як то кажуть, на всю катушку*. А. Бородін [«ЕХО», 21.11.2017]

Використання іншомовних слів в регіональних ЗМІ дозволяє журналістам уникнути мовних шаблонів, робить мову статей яскравішою й сучаснішою, сприяє її інтелектуалізації.

**Висновки.** За умови вживання в тексті сучасної газети іншомовних слів, що використовуються не тільки з номінативною функцією, а й як один із засобів досягнення експресії, процес комунікації стає більш успішним, адже мета друкованих засобів масової інформації – впливати на читача. Саме це практично було доведено на прикладі статей житомирської суспільно-ділової газети «Ехо».

## Література:

1. Франко І. Літературна мова і діалекти / І. Франко // Зібрання творів: у 50-ти томах. – Т. 37. – К. : Наукова думка, 1982. – С. 207.
2. Українська мова : енциклопедія / О. О. Тараненко, В. М. Русанівський (співголови), М. П. Зяблюк та ін., вид. 2-ге, випр. і доп. – К. : Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 2004. – 820 с.
3. Іванишин В. Мова і нація / В. Іванишин, Я. Радевич-Винницький; [за заг. ред. Я. Радевича-Винницького]. – Дрогобич : «Відродження», 1994. – 216 с.
4. Селіванова О. Лінгвістична енциклопедія / Олена Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2011. – 844 с.
5. Аристова В.М. Англо-русские языковые контакты (англицизмы в русском языке) / В.М. Аристова. — Л.: Ленинградский государственный университет, 1978. - 152с.
6. Ахманова О.С., Натан Л.Н., Полторацкий А.И., Фатющенко В.И. *О принципах и методах лингвостилистического исследования.* / Ахманова О.С., Натан Л.Н., Полторацкий А.И., Фатющенко В.И. - М., 1966.
7. Шанский Н.М. Очерки по русскому словообразованию / Шанский Н.М. 1968. с. 34-49.
8. Крысин Л.П. Иноязычные слова в современном русском языке - / Л.П. Крысин. Изд-во «Наука», 1968. - 208 с.
9. Крысин Л.П. Лексическое заимствование и калькирование в русском языке последних десятилетий / Л.П. Крысин // Вопросы языкознания. 2002. - №6. - с. 27-35.
10. Хауген Э. Процесс заимствования / Э. Хауген // Новое в лингвистике. М.: Прогресс. Вып. VI. - 1972. - с. 344- 354.

## ЛОГІЧНІСТЬ ЯК КОМУНІКАТИВНА ЯКІСТЬ МОВИ ТА МОВЛЕННЯ

**Бочарова О. О.,**

*старший викладач кафедри «Українознавство»  
Дніпровський національний університет залізничного  
транспорту імені академіка В. Лазаряна*

*м. Дніпро, Україна*

Мовленнєва культура людини великою мірою залежить від її зорієнтованості на бездоганне, зразкове мовлення. До основних комунікативних ознак культури мовлення (правильність, змістовність, багатство, точність, виразність, доцільність) можемо віднести і логічність.

Логічність як комунікативна ознака культури мовлення формується на рівні «мислення – мова – мовлення» і залежить від знання законів логіки, ступеня володіння прийомами розумової діяльності і перебуває в тісному зв'язку з точністю. Отже, щоб навчитися добре висловлювати думки, треба навчитися мислити. Адже істина – це «правильна думка, ідея, правильне відображення об'єктивної дійсності в свідомості людини», а «пізнання істини – це процес адекватного відображення в думці, ідеї, свідомості людини властивостей, якостей, станів, закономірностей явищ, предметів і процесів матеріального світу». Коли мовлення точне, воно є логічним.

Логічність, як і точність, буває предметна і понятійна. Предметна логічність полягає у відповідності смислових зв'язків і відношень одиниць мови у мовленні зв'язкам і відношенням предметів і явищ у реальній дійсності. Логічність понятійна є відображенням структури логічної думки й логічного її розвитку в семантичних зв'язках елементів мови в мовленні.

Предметна і понятійна точність, предметна і понятійна логічність перебувають у взаємозв'язку, але якщо понятійна точність без предметної неможлива, то предметна логічність часом може й не існувати. Проте понятійна логічність повинна зберігатись.

Отже, логічне мовлення формується на основі: 1) навичок логічного мислення, спрямованого й на нагромадження нових знань і на передачу цих знань співрозмовнику; 2) знання мовних засобів (мовних і позамовних), за допомогою яких можна оформити думку; 3) володіння технікою смислової зв'язності, тобто логікою викладу, при якій не виникає суперечностей у межах цілого тексту. Кожен фактор удосконалюється впродовж життя людини, і якщо логіку викладу може контролювати оточення, то логіку пізнання контролює сам мовець. І у випадку, коли слова наздоганяють або випереджають думку, то виникає ймовірність того, що співрозмовники не зрозуміють один одного.

Логічним можна вважати мовлення, в якому: 1) сполучення одного слова з іншим несуперечливе; 2) слова розташовуються в логічній послідовності, яка відповідає ходові думки і при якій не виникає смислових непорозумінь; 3) не порушені смислові, структурні, інтонаційні та експресивні зв'язки у межах цілого тексту, яким передається зв'язок несуперечливих суджень.

До причин помилок у логіці викладу можна віднести наступні: 1) поєднання логічно несумісних слів (напр.: *страшно радий, жахливо мудрий* та ін.); 2) введення у фразу зайвих слів (плеоназмів), які є семантично «порожніми» (напр., у травні місяці – у *травні*, місцеві аборигени – *аборигени*, моя власна думка – *власна думка*, моя автобіографія – *автобіографія*); 3) підміна особової форми дієслова активного стану стилістично неправомірною формою зворотно-середнього стану або навпаки (*вибачте мені* (когось прошу) – *вибачаюсь* (перед собою); *перестань нервувати* (хвилювати) (когось) – *перестань нервуватись* (хвилюватись) (сам) та ін.); 4) неправильна побудова однорідних рядів членів речення, коли в нього входять родові і видові поняття (напр.: *письменники і поети; діти і школярі*); 5) неправильне утворення ступенів порівняння прикметників (*саме найдорожче, найдорожчий за всіх*); 6) конструкцій на позначення неповноти ознаки (*більш точніше, більш виразніше, більш чіткіше*); 7) неправильна координація між складеним підметом і дієслівним присудком (*дехто (кожен) з нас знали (знав); сто один учень купили (купив) путівки*); 8) порушення порядку слів у простому реченні або порядку розташування компонентів складного речення (напр.: *Успіх*



*породжує старання – чи Старання породжує успіх?* 9) неправильне використання сполучних засобів у складних реченнях (напр.: *Ці листи не лише поповнили матеріали музею, а назавжди запали в серця; Ця людина дуже цікава, хоч не всі про це знають*); 10) нечіткого розмежування конкретного й абстрактного поняття (напр.: *На заході нам розповіли про видатного письменника і прочитали уривки з його творчості*) та ін.

Більшість причин має лінгвістичну основу, проте й екстралінгвальні чинники мають місце. Інтелектуальний розвиток, вміння контролювати своє мовлення та почуття міри щодо кількості мовлення – усе це теж сприяє логічності мовлення.

Логічність є ознакою кожного функціонального стилю літературної мови, проте в кожному стильовому різновиді мовлення вона має не лише загальні, а й специфічні ознаки. Наприклад, у науковому стилі логічність «відкрита» – у ньому ми можемо простежити хід пізнавальної діяльності мовця від вихідної позиції до результатів пошуку і навіть їх перспектив.

У розмовному стилі точності тексту сприяє й ситуація спілкування, тому порушенням деяких правил логічної організації мовлення може запобігти сама ситуація. Проте вміле використання ресурсів мови відповідно до ситуації є однією з умов не лише логічності, а й етики мовлення. При афективному мовленні часто руйнується обов'язкова ознака – послідовність, а вона може породжувати суперечність викладу. Тому «напруга» афективного мовлення не повинна бути вищою за рівень, у межах якого людина контролює своє мовлення.

Отже, логічність – поняття як загальномовне (стосується всіх мов на землі, хоч у кожній мові має свої засоби реалізації; стосується конкретної загальнонаціональної мови), так і індивідуально-мовленнєве, що залежить від способу мислення, рівня знань, у тому числі й життєвого досвіду людини.

#### Література:

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення / Н. Д. Бабич. – Львів: Світ, 1990. – 232 с.
2. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови: навч. посіб. / Н. Д. Бабич. – Львів: Світ, 2003. – 432 с.

3. Власенко Л. А. Фахова українська мова : навч. посіб. / Власенко Л. А., Дубічинський В. В., Кримець О. М. – К.: Центр учбової літ-ри, 2008. – 272 с.

4. Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика / М. І. Пентилюк. – К.: Вежа, 1994. – 240 с.

5. Пономарів О. Д. Культура слова: мовностилістичні поради: навч. посіб. / О. Д. Пономарів. – К.: Либідь, 1999. – 240 с.

6. Сербенська О. А. Культура усного мовлення: практикум: навч. посіб. / О. А. Сербенська – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 216 с.

---

УДК 378.016:811.112.2

Филологические науки

## РЕШЕНИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ ЗАДАЧ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

**Воеводина Н.М.,**

*кандидат филологических наук, доцент,  
доцент кафедры немецкой и французской филологии  
Мариупольский государственный университет  
г. Мариуполь, Украина*

В настоящее время при изучении иностранных языков в вузе на передний план выходит практическое владение иностранным языком, т. е. формирование коммуникативной компетенции или умения говорить в соответствии с речевой ситуацией.

Задача преподавателя состоит в том, чтобы активизировать познавательную деятельность студентов. Современные методы преподавания: обучение в сотрудничестве, использование новых информационных технологий и интернет-ресурсов, а также различных игровых заданий помогают реализовать личностно-ориентированный подход в обучении, обеспечивают индивидуализацию и дифференциацию обучения с учетом способностей студентов, их уровня владения иностранным языком и т. д.

В связи с многообразием вариантов обучения и обучающих средств возрастают требования к профессиональной подготовке преподавателя

иностранных языков. В новых условиях ему необходимо знакомство с различными методами и методическими системами.

Как показала практика работы, ни один взятый в чистом виде метод не способен соответствовать всё возрастающим требованиям к уровню владения иностранным языком и современным условиям его преподавания в сегодняшнем обществе. Следовательно, должного внимания требует проблема педагогического мастерства и педагогической зрелости преподавателя, а также его инициативность и креативный подход к процессу обучения, что непосредственно отражается в его разумном и осознанном выборе того или иного метода, их чередовании в зависимости от конкретных условий или их рациональной интеграции.

При выборе методов преподаватель может руководствоваться своим пониманием целей обучения; своими личностными особенностями; возрастными и индивидуальными особенностями своих студентов, их сегодняшними интересами и планами на будущее; условиями обучения; особенностями изучаемого материала; знанием психолого-физиологических механизмов, лежащих в основе усвоения языковых средств, операций и действий с ними, обеспечивающих речевое общение [1].

В современном образовательном процессе коммуникативный метод обучения иностранным языкам занимает лидирующую позицию, определяя, таким образом, приёмы, средства и формы изучения, соответствующие его внутреннему контенту. Обучая студентов иностранному языку, мы учим их общаться на данном языке, а научить этому можно только в условиях общения. Следовательно, обучение иностранному языку должно быть организовано так, чтобы оно было подобно естественной коммуникации [2]. Только в этом случае возможен перенос сформированных навыков и умений в реальные условия. Разумеется, процесс обучения нельзя сделать полностью подобным общению. Коммуникативность означает подобие процесса обучения и процесса общения лишь по основным признакам, представляющими собой целенаправленный и мотивированный характер речевой деятельности, наличие определенных

взаимоотношений между собеседниками, образующими ситуации общения, обсуждение тех тем, которые учитывают зоны интересов студентов, использование тех речевых средств, которые функционируют в реальном процессе. При подготовке к занятиям мы подбираем упражнения, которые обладают вышеназванными признаками, каждое последующее упражнение является продолжением предыдущего. Приведём примеры коммуникативных упражнений, используемых на занятиях в группах. I. Учебно-трудовая сфера общения. Thema «Das Studium»: 1. Sie bitten Ihren Freund, Ihnen bei der grammatischen Aufgabe zu helfen; 2. Sie haben in der letzten Stunde gefehlt und bitten Ihren Freund, Ihnen die Hausaufgabe zu erklären; 3. Sie haben das neue Thema nicht verstanden und bitten Ihren Freund, Ihnen zu helfen. II. Семейно-бытовая сфера общения. Thema «Die Mahlzeiten»: 1. Sie sind zu Besuch. Da sind noch viele unbekannte Gäste. Die Hausfrau bewirtet sie. 2. Sie kommen am Abend nach Hause. Sie haben Hunger und fragen Ihre Mutter, was es zum Abendbrot gibt. 3. Sie haben eine Prüfung erfolgreich bestanden und gehen mit der ganzen Gruppe ins Cafe. При подготовке должны быть использованы выражения: Augenblick, bitte; meinetwegen keine Ursache; und ob; wunderbar; Verzeihung; kein Problem; Sie wünschen, bitte? einverstanden; gern.

Использование таких ситуаций способствует тренировке определённого учебного материала и усилению коммуникативной направленности в обучении иностранному языку. Не менее важной в этом плане является постановка коммуникативной задачи перед всей группой в то время, когда слушаются ответы других студентов.

В ряде публикаций [3; 4] отмечается несоответствие между теоретической установкой об адекватности естественной коммуникации и коммуникативных упражнений и практическими рекомендациями коммуникативных упражнений, так как упражнение может иметь только учебную мотивацию и не может иметь естественной мотивации, и, во-вторых, эпизоды естественной коммуникации не могут быть описаны перспективно в виде ситуации, ибо естественная ситуация всегда уникальна, неповторима.

Упражнения разных типов, в том числе и упомянутые выше, важны и необходимы в обучении иноязычной речи. Они являются основой обучения практическому владению языком во внеязыковой обстановке. Выполнение рассматриваемых выше упражнений, называемых коммуникативными, не является действительной речью, подлинной коммуникацией. Фактически это лишь необходимая ступень обучения иноязычной речи, предпосылка осуществления действительно реальных и коммуникативных высказываний.

Для решения коммуникативных задач мы также используем групповую форму обучения - форму организации учебно-познавательной деятельности на занятии, предполагающую функционирование разных малых групп, работающих как над общими, так и над специфическими заданиями.

Эстонский ученый Х. И. Лийметс выделяет следующие принципы групповой работы [5, с. 99]:

- 1) Обучающиеся разбиваются на несколько небольших групп от 3 до 6 человек.
- 2) Каждая группа получает своё задание. Задания могут быть одинаковыми для всех групп либо дифференцированными.
- 3) Внутри каждой группы между её участниками распределяются роли.
- 4) Процесс выполнения задания в группе осуществляется на основе обмена мнениями, оценками.
- 5) Выработанные в группе решения обсуждаются на пленуме.

Организация групповой работы меняет функции преподавателя. Если на традиционном занятии он передаёт знания в готовом виде, то здесь должен быть организатором и режиссёром урока, соучастником коллективной деятельности. Его действия должны сводиться к следующему: объяснение цели предстоящей работы; деление учащихся на группы; раздача заданий для групп; контроль выполнения заданий; попеременное участие в работе групп, но без навязывания своей точки зрения; после отчета групп о выполненном задании объявление результатов работы, обращение внимания на типичные ошибки; оценка работы учащихся.

Приведём пример групповой работы: Тема «Путешествие поездом, самолётом, морем». Все участники вырабатывают маршрут путешествия. Каждая группа ищет себе материал (например, составляет программу для туристов в месте пребывания, определяется путь движения, оформляется заказ билетов в гостинице и т. д.). Затем идёт встреча «экспертов» - представителей от разных команд по одному и тому же вопросу и они обмениваются информацией. Затем «эксперты» возвращаются в свои команды и делятся новой информацией, которую узнали от других «экспертов». Все слушают, делают записи. Отчитываются все команды по очереди. На заключительном этапе преподаватель любому фронтально задаёт вопрос по теме или вопросы задают члены команд. Ответы можно дополнять в самой команде.

Таким образом, основными приёмами усиления коммуникативной направленности в обучении иностранному языку, по нашему мнению, являются: логичное построение занятия; использование ситуаций общения, в которых может функционировать изучаемый языковой материал; постановка коммуникативной задачи перед отдельным студентом или группой студентов; групповая форма обучения - педагогическая технология, всё чаще используемая в современной высшей школе. Они способствуют формированию коммуникативной компетенции, подразумевающей создание такой учебно- образовательной системы, в рамках которой осуществляется полный переход от информативных к деятельностным, креативным формам когнитивной и учебной видам деятельности.

#### Литература:

1. Витлин Ж. Л. Эволюция методов обучения иностранным языкам в 20 веке. ИЯШ. 2001. №2. С. 23-29.
2. Леонтьев А. А. Общение как объект психологического исследования // Методологические проблемы социальной психологии. М. 1975. С. 109.
3. Царькова В. Б. Речевые упражнения на немецком языке. М. 1980.
4. Скалкин В. Л. Коммуникативные упражнения на немецком языке. М. 1983.
5. Лийметс Х. И. Групповая работа на уроке. М.: Наука. 1975. С. 78-104.

6. Федоренко Ю. Комунікативна компетенція як найважливіший елемент успішного спілкування // Рідна школа. 2002. №1. С. 63 - 65.

7. Яковенко Н. В. Внутрішні фактори, які впливають на вивчення німецької мови як другої іноземної // Розвиток наукових досліджень 2010: Матеріали Шостої Міжнародної науково-практичної конференції, 22-24 листопада 2010 року, м. Полтава.

---

УДК 159.923.2

Філософські науки

## ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ: ТРАДИЦІЯ І ПЕРСПЕКТИВИ

*Ємельяненко Г.Д.,*

*доктор філософських наук, професор кафедри  
філософії, історії та соціально-політичних наук  
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»  
м. Слов'янськ, Україна*

Філософія класичного екзистенціалізму визначена як одна з відповідних напрямків гуманітарного мислення ХХ століття для розвитку методологічних, теоретичних і соціальних основ психологічної науки. До соціальних передумов формування філософії класичного екзистенціалізму, так само, як і до передумов виникнення екзистенціальної психології слід віднести і кризові явища в духовній сфері західноєвропейського суспільства, занепад моральних норм, цінностей у свідомості мільйонів європейців, поширення в суспільстві нігілізму, заперечення релігійних традицій. Індустріальна цивілізація не змогла забезпечити стабільний розвиток духовної сфери. Цю цивілізацію створила людина, яка звільнилася від цехових і станових обмежень у підприємницькій діяльності. Це призвело до технічних успіхів, але не забезпечило автоматичного прогресу духовності, моралі і культури. Відому роль в поширенні негативних процесів зіграв і феномен відчуження. Вважаючи матеріальний світ постійною загрозою людському буттю, Ж.-П. Сартр протиставив людській природі «речове буття» індивіда у сучасному світі. Екзистенціалізм у джерелах свого

виникнення став філософією, яка почала розглядати проблеми буття людини в умовах соціальної, духовної та психологічної кризи.

Сутнісною особливістю проблематики класичної екзистенціалістської філософії стало те, що екзистенціалісти почали вбачати завдання філософії не у вирішенні теоретичних проблем, а у вирішенні проблем людського існування «екзистенції», де індивід попри свого бажання є закинутим у чужий і ворожий по відношенню до нього світ, а його існування є глибоко ірраціональним. «Ніколи раніше не відчувався й не усвідомлювався так гостро конфлікт індивіда та історії, протиріччя історії як в наш час, - зазначав у своїй праці «Доля людини в сучасному світі» М. Бердяєв. - Ніколи ще людина не була такою беззахисною перед процесами, що відбуваються в історії, ніколи не була так викинута назовні, об'єктивована й соціалізована» [1, с. 320 - 321]. У центрі уваги екзистенціалістських міркувань виявилася людина покинута в кризову ситуацію. По відношенню до психологічного та духовного стану цієї особи в екзистенціалізмі і почали дискутуватися проблеми людської провини і відповідальності, рішення та вибору, свободи як міри людської осудності, смерті як усвідомлюваного кордону індивідуального існування.

Філософи екзистенціалісти спробували кардинально переосмислити не тільки найважливіші філософські проблеми, а й сам спосіб філософського мислення. Повернення екзистенціалізму до реальних життєвих проблем особистості, екзистенціалістське вчення мало ще одну принципову теоретико-методологічну особливість, яка також суттєво впливала на перетворення цієї філософії в методологічне підґрунтя для розвитку екзистенціальної психології (мається на увазі категорія емоційно-психологічного гатунку). Відмова її створювачів від параметрів, методології і принципів класично-філософського теоретичного дискурсу, орієнтація проблематики на кризові явища у суспільному житті та існуванні людської істоти, переорієнтація на інтроспективний аналіз внутрішнього світу людини, дослідження її психоемоційного комплексу як чинника відтворення не тільки суб'єктивної, але й об'єктивної реальності перетворилися на ті фактори, що сприяли посиленій увазі представників психоаналізу, психології та



психотерапії до екзистенціалістських розробок, й, зрештою, до їхнього постекзистенціалістського синтезу з інтроспективними варіантами сучасної психології.

#### Література.

1. Бердяев Н.А. Судьба человека в современном мире. К пониманию нашей эпохи // Философия свободного духа. - М.: Республика, 1994. - С. 318 -365.
2. Лэнг Р.Д. Расколотое «Я». – СПб.: Белый кролик, 1995. – 352с.

---

УДК 81'373

Філологічні науки

### КОНЦЕПТУАЛЬНЕ НАПОВНЕННЯ ТЕРМІНІВ: ПЕРЕКЛАД, ЛОКАЛІЗАЦІЯ ТА ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ

**Кібірєв Едуард,**

*студент факультету романо-германських мов  
Національний університет «Острозька академія»  
м. Острог, Україна*

*Науковий керівник **Коцюк Л.М.**, доцент*

*У тезах розповідається про спільні та відмінні риси між концептуальним наповненням таких термінів, як переклад, локалізація та інтернаціоналізація.*

**Ключі слова:** переклад, локалізація, інтернаціоналізація, цільова мова.

*В тезисах рассказывается об общих и отличительных чертах между концептуальным наполнением таких терминов, как перевод, локализация и интернационализация.*

**Ключевые слова:** перевод, локализация, интернационализация, целевой язык.

*The common and distinctive features of the conceptual content of such terms as translation, localization and internationalization are described in the theses.*

**Keywords:** translation, localization, internationalization, target language.

Для того, аби конкурувати в сучасній світовій економіці, організації повинні адаптувати свої веб-сайти і контент цифрового мультимедіа, щоб відповідати міжнародній аудиторії. Багато компаній, великих і малих, не

усвідомлюють важливості особливостей такої адаптації, яка у процесі міжкультурного спілкування може репрезентуватися поняттями «переклад», «локалізація» чи «інтернаціоналізація».

Мовний бар'єр є суттєвою перешкодою на шляху будь-якого бізнесу, будь то вимога, встановлена державним органом, специфіка місцевого ринку і культури, бажання мати перевагу над конкурентами або прагнення зробити контент зрозумілим і доступним для користувачів і потенційних клієнтів.

З іншого боку, культурний бар'єр полягає в правильній доставці вихідного повідомлення для цільової аудиторії. Те, що має для вас значення, може мати протилежний ефект для людей на іншій стороні нашої планети. Навіть якщо ваш текст має ідеальну термінологію і граматику, все ж існує багато пасток, коли мова йде про специфіку місцевої культури цільового ринку.

Терміни локалізація і переклад часто використовуються як взаємозамінні. І все ж, хоча терміни і процеси мають загальні риси і мету, результат зовсім інший [1].

За визначенням LISA (Асоціації стандартів для локалізації промисловості) **локалізація** – це перетворення програмного продукту на такий, що є мовно та культурно підходящим для цільового країни/регіону (та мови), де він використовуватиметься і продаватиметься [2].

Локалізацію можна визначити як лінгвістичну адаптацію контенту для цільового регіону, його мов і культурних особливостей, аби зробити його зрозумілим і зручним для використання носіями місцевої мови.

Також локалізацію називають «перекладом», та **переклад** – це тільки менша частина локалізації і вона (локалізація) іноді також розглядається як детально розвинута форма перекладу.

Переклад може бути визначений як буквально дослівне перетворення вихідного тексту в мову перекладу. Тобто це процес зміни вихідної версії чогось – документа, веб-контенту, матеріалів курсу та мультимедіа – на мову перекладу з належним синтаксисом, який буде зрозумілий читачам, глядачам або учням [3].

Хоча локалізація – це процес адаптації контенту до іншої мови і культури, *інтернаціоналізація* – це процес, який дозволяє ефективно здійснювати локалізацію.

Інтернаціоналізація вирішує проблеми, які можуть виникнути через багато інших речей, таких як переклад з мови справа наліво на мову зліва направо, розширення мови і різних алфавітів і валют. Цей процес зроблений так, аби контент міг легко адаптуватися до цільових мов [4].

Отож, останнім часом з'являється все більше переплетень перекладу і сучасних технологій, зокрема Інтернету і програмного забезпечення, які називають локалізацією, інтернаціоналізацією або глобалізацією. У міру того, як людство розвивається, розвиваються мови і визначення. Поняття перекладу, локалізації та інтернаціоналізації можуть поступово зливатися. Локалізація та інтернаціоналізація, можливо, більше не є окремими дисциплінами, оскільки рано чи пізно всі перекладачі повинні будуть знати хоча б основи локалізації – від перекладу до локалізації і назад.

#### Література:

1. Translation And Localization – What's The Difference? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.adverbium.com/blog/translation-and-localization-what%E2%80%99s-the-difference>

2. LISA (Асоціація стандартів для локалізації промисловості) [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: <http://web.archive.org/web/20110101184308/http://www.lisa.org/>

3. Differences between Translation and Localization You Must Know [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://blog.commlabindia.com/elearning-translations/translation-and-localization-differences>

4. The Differences between Translation, Localization and Internationalization [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: <https://www.globalizationpartners.com/2017/06/20/the-differences-between-translation-localization-and-internationalization/>

ВЛАСНІ ОСОБОВІ ІМЕНА ЯК ОБ'ЄКТ ОНОМАСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

**Клікушина Я.А.,**

*викладач I категорії комунального закладу*

*«Бериславський медичний коледж»*

*Херсонської обласної ради*

*У статті розглядаються основні аспекти вивчення особових імен людей, їх зв'язок з іншими ономастичними класами, категоріями антропонімів і власними назвами.*

**Ключові слова:** *власне ім'я, антропонімія, аспект, ономастичні класи*

Інтерес до вивчення власних імен зумовлений тим фактом, що українська антропоніміка як повноцінна галузь мовознавства сформувалася порівняно недавно, в 50-х роках ХХ ст. [12, 9]. За останні роки визначилися перспективи розвитку та основні шляхи української антропоніміки, про що свідчить поява значної кількості праць, присвячених загальній теорії антопонімів, історії розвитку системи особових імен, сучасній регіональній антропоніміці тощо. Чільне місце з-поміж зазначених наукових проблем посідає питання сучасної регіональної антропоніміки. Свідченням цього є низка ґрунтовних досліджень, серед яких праці П.П.Чучки "Антропонімія Закарпаття" [12], С.Є.Панцьо "Антропонімія Лемківщини", С.Л.Брайченко "Антропонімічні уподобання мешканців Одеської області України: лінгвістичний аналіз", Г.В.Кравченко "Динаміка українського іменника м. Донецька з 1890 по 1990-і роки", Л.О.Кравченко "Антропонімія Лубенщини", Т.В.Марталогі "Антропонімія Північного Степу України", І.Д.Скорук "Динаміка антропонімікону м.Луцька в ХХ ст." тощо [7, 185]. Проте це не дає абсолютно повного і чіткого уявлення про національну антропонімію систему, оскільки на сьогодні антропонімія багатьох регіонів України не досліджено рівномірно, тому дослідженням є актуальним.

**Мета** нашої статті: вивчення українського антропонімікону у різних аспектах (структурному, семантичному, лінгвістичному, історичному, етніч-

ному та ін.), синхронно і діяхронно, зв'язки антропонімів з топоніміями, етнічними та апелятивною лексикою дозволить зробити висновки екстраантропонімічні та екстралінгвістичні [12, 9]. У теоретичному плані дослідження специфіки особових імен є важливим для розуміння їх особливостей на регіональному рівні: функціонування особових імен у різних регіонах виявляє низку відмінностей. Так, наприклад, Тернопіль характеризується наявністю значної частки польських імен для найменування українців; разом з тим, дослідники російських говірок півдня України засвідчують певну стійкість їх іменника і стверджують, що іншомовні (українські або молдовські) форми проникають до них рідко [9; 8, 63].

Питання специфіки особових імен тісно пов'язане із загальною теорією власної назви, оскільки особливості антропонімів як класу онімної лексики розширюють і поглиблюють знання про статус власних імен у мові, їх структурну, функціональну знаковість. Важливість означеного питання підтверджується й тим, що проблема своєрідності власних імен у сучасному мовознавстві неодноразово привертала увагу дослідників української, російської, білоруської, англійської тощо антропоніміки: чисельні дослідження засвідчують сталий інтерес до цієї проблеми ще від давньоєгипетських, давньогрецьких та давньоримських учених [10, 45-91; 4, 11]. Незважаючи на її довготривале вивчення, дослідники не дійшли спільної думки щодо низки ключових її питань, а тому дискусії тривають ще й досі. У зв'язку з цим О.В.Суперанська зазначає, що відсутність єдиної загальноприйнятої концепції власного імені значною мірою можна пояснити різними вихідними положеннями та методами цих концепцій, а також тим, що пошук відбувався іноді в абсолютно протилежних напрямках [12, 88].

Зважаючи на актуальність означеної проблеми, треба виокремити та розглянути деякі специфічні ознаки особових імен у їх зв'язку з іншими категоріями антропонімів та онімів. Зосереджуємо нашу увагу на тих питаннях, що мають важливе значення для розуміння особливої природи цієї категорії антропонімів: наявність та зміст системних зв'язків, статус у мові та мовленні, особливості семантики та функціонування.

Ономаст П.П.Чучка пропонує розглядати особові імена як один із основних (поряд із прізвищами та прізвиськами) класів системи власних особових назв [12, б], хоча в подальшому аналізі офіційної і народної системи найменувань автор конкретизує, що офіційна система найменування знає такі класи антропонімів, як прізвища, імена, імена по батькові та псевдоніми [12, 16]. О.В.Суперанська, орієнтуючись на класифікацію А. Баха, особові імена розглядає в категорії антропонімів, які належать до групи імен живих істот та істот, які сприймаються як живі [11, 174].

Таким чином, дослідники визначають категорію особових імен як особливий клас назв, що окреслюється з-поміж інших особових назв на позначення живих істот, за низкою ознак: функціонування, динаміка змін у системі, творення тощо. Як антропонімічна категорія особові імена мають відмінні від прізвищ, імен по батькові, псевдонімів та прізвиськ характеристики. На іншому рівні специфіку особових імен варто визначати у зв'язку з класом антропонімів, до якого вони належать. Зрозуміло, що особовим іменам притаманні окремі риси, спільні для всіх антропонімів, але вирізняють їх від інших класів онімів (наприклад, зоонімів, топонімів, фітонімів, хрононімів тощо). Отже, особливості антропонімів, а відповідно й особових імен, можна умовно вважати за специфіку другого рівня. Ще один рівень специфічних ознак виділяємо, враховуючи протиставлення власні назви – загальні назви. Йдеться про низку ознак, які дають підстави розмежовувати ці два класи назв [7, 364].

Оскільки антропоніми належать до пропріальної лексики, то цілком зрозуміло, що особові імена мають характеристики, які притаманні всім власним назвам. Таким чином, специфічні ознаки категорії особових імен можна представити у вигляді трирівневої структури:

I рівень – специфічні ознаки власних назв;

II рівень – специфічні ознаки антропонімів як класу власних назв;

III рівень – специфічні ознаки особових імен як антропонімічної категорії [7, 364].

З метою оптимізації аналізу специфіки особових імен ознаки одиниць будь-якого рівня варто розглядати у порівнянні з іншими відповідними

класами, наприклад, із загальними назвами. Простежується зв'язок антропонімів як класу онімної лексики з топонімами, зоонімами, космонімами тощо. Особові імена як антропонімійну категорію доцільно досліджувати в порівнянні з аналогічними параметрами прізвищ, прізвиськ, імен по батькові тощо. Такий аналіз можливий завдяки наявності системних зв'язків між класами онімної лексики різних рівнів (вертикаль «власні назви – антропоніми – особові імена»), та наявності зв'язків між відповідними класами назв одного рівня, тобто горизонталь «антропоніми – топоніми – зооніми - космоніми тощо, особові імена – прізвища – прізвиська – імена по батькові тощо» [7, 365].

На наявність таких зв'язків вказував П.П.Чучка, відзначаючи, що антропоніми не є чимось абсолютно ізольованим у системі власних назв. У них дуже тісні структурні зв'язки з топонімами, частина з яких, зокрема прізвиська, мають багато спільних рис із зоонімами, інші ж – із такими специфічними особовими назвами, як етноніми та катойконіми [12, 6].

Чисельні ономастичні дослідження засвідчують, що системні відношення спостерігаються на структурному рівні топонімів та антропонімів, оскільки значна частина топонімів походить саме від антропонімів [12, 21].

Системні зв'язки в ономастичному просторі були проаналізовані відомим російським мовознавцем В.Д.Бондалетовим, який довів, що ономастична лексика визначається як слабо організована система, і запропонував досліджувати системні зв'язки не у всьому ономастичному просторі, а в окремих його класах – в антропонімії, топонімії, космонімії тощо. До того ж, на його думку, за своєю структурно-семантичною організованістю особові імена перевершують звичайну лексику мови [4, 35]. Таким чином, аналіз специфіки особових імен так чи інакше ґрунтуватиметься на системних зв'язках антропонімів та власних назв загалом.

На сучасному етапі мовознавство не дає чіткої однозначної відповіді на всі питання стосовно специфіки власних назв, тому дослідники дотримуються часом діаметрально протилежних поглядів щодо тих чи інших аспектів їх функціонування, статусу в мові, структурних особливостей тощо. Аналіз

досліджень, присвячених аргументації тієї чи іншої позиції, засвідчує прагнення науковців визначити риси, які відрізняють пропріальну та апелятивну лексику [6, 15]. Так, А.О.Білецький визначає основні відмінності власних та загальних назв на рівні функцій [2, 167]. О.В.Суперанська вбачає основні відмінні ознаки власних назв у трьох аспектах: власне ім'я надається індивідуальному об'єкту, а не класу об'єктів, які мають характерну рису, притаманну всім індивідам, що належать до цього класу; об'єкт найменування завжди чітко окреслений; ім'я не пов'язане безпосередньо з поняттям і не має на рівні мови чіткої та однозначної конотації [11, 324]. Також це питання порушується у працях О.В.Суперанської "Общая теория имени собственного" [11], В.А.Никонова "Имя и общество" [8] тощо. Проте, важливо звернути увагу саме на ті положення, які визнаються багатьма дослідниками, незалежно від основного вектора їх поглядів на пропріальну лексику. У цьому плані на особливу увагу заслуговує узагальнення В.Д.Бондалетова, який систематизував та доповнив відомі концепції специфіки власних імен. З-поміж головних характеристик дослідник виокремлює такі:

1) власні імена є мовними одиницями, тому мають розглядатися як об'єкт мовознавства; власні імена – це номінативні, а не комунікативні одиниці мови, які представлені у категорії конкретних іменників;

2) специфіку власних імен варто розглядати як на рівні мови, так і на рівні мовлення, тобто в певних контекстах і ситуаціях;

3) специфіка власних імен стосується як структурно-мовного, так і функціонального аспектів; у структурно-мовному аспекті ця специфіка виявляється більшою мірою у сфері семантики, а у функціональному характеризується наявністю основних функцій – номінативної, ідентифікуючої, диференціальної;

4) генетична вторинність пропріальної лексики відносно апелятивів;

5) структурно-мовна та функціональна спеціалізація пропріальної лексики;

6) функціональна вторинність власних імен;

7) специфічне становище ономастичних одиниць у мові;



8) дещо відмінне втілення у власних іменах понять «багатозначність», «омонімія, «синонімія», «антонімія», «варіативність» тощо;

9) відмінності у закономірностях вживання та дещо інший розподіл за функціональними стилями [4, 20-22].

Найбільш суперечливим і наразі невирішеним стосовно системи особових імен залишається питання семантики. У сучасному мовознавстві сформувалися чотири основні підходи до розуміння семантичної наповненості власних назв:

- власні імена не мають семантики (Дж.Ст.Міллер, А.Гардинер, О.О.Реформатський тощо);

- власні імена мають значно більше значення, порівняно з апелюваннями (Х.Джозеф, О.Есперсен, Є.Курилович, Є.Гродзінський тощо);

- наявність у власних імен мовленнєвого значення за відсутності мовного значення (О.В.Суперанська, Дж.Серл тощо);

- рівноправний, але специфічний мовний статус власних імен (В.А.Никонов, Л.А. Булаховський, Ю.О.Карпенко тощо) [3, 10-11].

Багато сучасних дослідників намагаються проаналізувати усі наявні трактування знакової специфіки власного імені й виробити власну позицію щодо цього питання. Варто звернути увагу на те, що прихильники діаметрально протилежних підходів ("мовного" та "мовленнєвого") виявляють спільність думок щодо відсутності у власних імен узагальнювальної семантики [4, 26]. Проте, як доводять деякі науковці, згідно з діалектичним розумінням мовних знаків, тільки ті знаки є мовними знаками, які мають узагальнювальний характер та відносну стійкість [3, 22]. Таким чином, у лінгвістиці був сформований підхід, в основі якого лежить теза досліджувати ономастичні одиниці у їх цілісності, враховуючи єдність та протиставлення мови й мовлення. Його прихильники (В.А.Никонов, М.Я. Блох, В.Д.Бондалетов, Л.А.Булаховський, Ю.О.Карпенко, Т.М.Семенова тощо) стверджують, що власні імена мають як мовне, так і мовленнєве значення; мовне значення власних імен вирізняється біднішим змістом і більшим обсягом внаслідок незначної кількості класоутворювальних сем; актуалізація індивідуалізуючого компонента значення зумовлює варіативність мовленнєвого значення власних імен [3, 23].

Не менш важливим є питання специфіки класу особових імен порівняно з іншими класами власних назв. У зв'язку з цим варто звернути увагу на місце особових імен у лексичній системі мови. П.П.Чучка зауважує, що загалом сучасному українцеві словники пропонують близько двох тисяч особових імен [3, 19], тому можемо зі значною часткою вірогідності стверджувати, що вони не є базою для звичайного спілкування, але це не означає, що мова може абсолютно повноцінно функціонувати без антропонімів. Зважаючи на це, дослідники визначають місце антропонімів у словниковому складі мови як периферійне чи факультативне [12, 12]. Проте периферійність антропонімів абсолютно не означає їх другорядності у лексичній системі мови, оскільки кожен компонент антропонімійної системи має власну глибинну цінність та значимість для мови. Наприклад, для того, щоб зрозуміти прочитаний текст та перекласти його, достатньо визначити, що одне чи кілька незнайомих слів у ньому – власні імена. До того ж, для найбільш загального розуміння тексту не потрібен детальний аналіз власних імен, оскільки синтаксис речення зазвичай допомагає зрозуміти, що власне ім'я – це місце, дійова особа чи щось інше [11, 258]. Наступне питання, яке неминуче постає у зв'язку з позиційністю, пов'язане із місцем антропонімів в ономастичній системі.

Окремі дослідники вказують на існування категорії власних імен, які займають проміжне становище між класами апелятивної та пропріальної лексики. Так, А.О.Білецький вважав прізвища, катойконіми (назви жителів за місцем мешкання) та етніміми (назви націй, народів, народностей, племен та інших етнічних груп) перехідними класами власних назв [2, 18]. І хоча не всі дослідники погоджуються з цим [4, 29], беззаперечним є той факт, що антропоніми належать до суто онімної лексики, що підтверджують класифікації таких мовознавців, як В.Д.Бондалетова, О.В.Суперанської, П.П.Чучки [11; 4; 5].

Дослідження специфіки особових імен неможливе без урахування їх особливостей на функціональному рівні. Багато сучасних мовознавців об'єктом аналізу обирають не тільки офіційну систему найменування, а й народно-розмовну.

Офіційна й народна системи найменування різних регіонів мають значні відмінності, тому дослідники більшою мірою орієнтуються на матеріал певного конкретного регіону, водночас досить обмеженим є перелік досліджень, які розкривають загальні закономірності функціонування обох систем. У сучасній українській мові популярні імена мають понад 100 варіантів, кожен із яких відрізняється від іншого структурою (фонетичною, морфемною, морфологічною), територією і часом вживання, емоційним забарвленням, сферою функціонування [1, 63].

Основне призначення офіційних найменувань – ідентифікація [12, 15]. Виникнення офіційних форм імен стає можливим за умови наявності суспільства, яке має достатньо розвинуту юрисдикцію, апарат державних службовців, які уповноважені робити відповідні актові записи, та існування зразків для наслідування при записах [10, 180]. Офіційним вважається емоційно нейтральний варіант, тоді як розмовний, на думку Л.О.Белей, це, як правило, похідне, стилістично марковане утворення, яке функціонує в літературно-художньому, побутовому, в тому числі діалектному мовленні [1, 63]. У побутовому мовленні люди, як правило, намагаються охарактеризувати того, кого називають за іменем, виразити своє ставлення до нього (позитивне чи негативне), спростити складне чи адаптувати маловживане ім'я, тому використовують цілу низку фонетичних, морфемних, морфологічних засобів, унаслідок чого виникає величезна кількість варіантів того самого особового імені. Щодо вивчення обох систем, то слушним є твердження П.П.Чучки, що дослідник антропонімії не сміє нехтувати жодною з систем, але вихідним пунктом для нього завжди мусить бути народно-розмовна система, оскільки вона є першоосновою всього [12, 18].

Отже, наявність офіційної та розмовної системи найменувань є специфічною рисою функціонування класу особових імен у мові.

Аналіз антропонімів засвідчив цілу низку їх спільних та відмінних ознак із іншими онімами, а також спільні ознаки власне особових імен з іншими класами антропонімів. Проте не можна залишити поза увагою й коло відмінностей у системі самих антропонімів. На думку П.П. Чучки, серед цих класів існує

своєрідна градація на нижчі й вищі, наприклад, дослідження класу особових імен можливе і без спеціального вивчення інших власних назв, оскільки імена є відносно незалежним класом антропонімів, тоді як прізвища тісно пов'язані з іменами, прізвиськами, топонімами, етніміями, апелювальною лексикою структурно-семантично та генетично [12, 9]. Крім особливого місця в системних зв'язках, дослідник зазначає такі специфічні особливості особових імен:

1. ім'я – це не спадкове й не родове найменування, а однопокоління індивідуальна назва, яка надається людині при народженні й під якою ця людина відома протягом усього життя в суспільстві;

2. єдине призначення прізвищ та імен по батькові – номінативна індивідуалізуюча функція, тоді як особові імена є ще й виразником різних емоцій;

3. особові імена відрізняються від інших антропонімних класів давністю виникнення;

4. темпи оновлення іменника набагато швидші, ніж у системі інших класів антропонімів [12, 19-20].

Зазначені специфічні ознаки особових імен підтверджують думку про те, що вони посідають центральне місце в антропонімійній системі мови, внаслідок чого мають значний вплив на формування інших антропонімійних категорій.

Отже, категорія особових імен – надзвичайно складне та багатогранне мовне явище, яке характеризується наявністю цілої низки специфічних ознак, що виявляються в таких категоріях, як статус у мові та мовленні, семантика, функціонування, системні зв'язки між цими класами онімів. Окремі особливості стосуються суто особових імен порівняно з іншими класами антропонімів. Огляд мовознавчої літератури з проблеми свідчить про необхідність ґрунтовного детального аналізу окремих проблем специфіки особових імен на фоні інших антропонімів.

Особливої актуальності на сучасному етапі вивчення класу особових імен набуває питання динаміки особового іменника на регіональному рівні. Дослідження якісних та кількісних змін у системі власних імен людей дає можливість визначити особливості чоловічих та жіночих особових імен певної

території щодо темпів змін і оновлення, простежити частотність уживання та варіативність окремих одиниць. Аналіз особових імен на регіональному рівні у плані діячності є важливим джерелом для виявлення основних напрямків та перспектив розвитку загальнонаціонального іменника.

#### Література:

1. Белей Л.О. Офіційні і розмовні варіанти // Укр. мова і літ. в шк. – 1986. – №6. – С.63–64
2. Белецкий А.А. Лексикология и теория языкознания (ономастика). – К.: Изд-во Киев. ун-та, 1972. – 208с.
3. Блох М.Я., Имена личные в парадигматике, синтагматике и прагматике / Институт языкознания РАН; Московский пед. гос. ун-т. – М.: Готика, 2001. – 196с.
4. Бондалетов В. Д. Русская ономастика. М., 1983.
5. Власні імена людей. – В кн.: Худаш М. Л. Лексика українських ділових документів кінця XVI – початку XVII ст. – К.: Наук. думка, 1961. – С. 158–162.
6. Кракалия Л. В. Антропонимия Советской Буковины: Автореф. дис. ...канд. філол. наук. Черновцы, 1974.
7. Наукові записки. – Випуск 73. – Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 2 ч. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2007. – Ч. 1. – 380 с.
8. Никонов В. А. Имя и общество. М., 1979.
9. Свистун Н. О. Динаміка антропонімікону м. Тернополя XIX-XX ст.: Дис. ... канд. філол. наук. – Тернопіль, 2006. – 249с.
10. Суперанская А. В. Личные имена в официальном и неофициальном употреблении // Антропонимика. – М.: Наука, 1970. – С. 180-188.
11. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного. – М.: Наука, 1973. – 366 с.
12. Чучка П. П. Антропонимия Закарпаття // Вступ та імена: Конспект лекцій. – Ужгород : Вид-во УдУ, 1970 – 104с.
13. Чучка П. П. Власне українські особові імена // Дивослово. – 2004. – №4.–С.19–22

## ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИВЧЕННІ ГРАМАТИКИ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

*Лащук Н. М.,*

*старший викладач кафедри іноземних мов*

*ДВНЗ “Прикарпатський національний  
університет імені Василя Стефаника”*

*м. Івано-Франківськ, Україна*

В умовах спрямованості України до європейського мовного простору та виходу на міжнародну освітню арену, стає значно складніше забезпечувати високий рівень освіченості студентів. Відповідно, крім традиційних методів навчання, необхідно залучати нові ефективні методи навчання іноземних мов. Інтерактивні методи зорієнтовані на особистісному підході до студента, розвитку його творчого потенціалу, вмінні мислити та швидко реагувати, покращувати комунікаційні навички.

Формування особистості, фахівця у своїй галузі, здатного творчо мислити, проявляти лідерські якості є важливим завданням викладача вищого навчального закладу. Підготовка такого спеціаліста можлива в умовах діалогу, коли студент відчуває себе рівним поряд із викладачем, почуває себе вільно у групі, висловлює власні думки та погляди на певну проблему.

Викладач при вивченні граматики французької мови повинен зробити процес засвоєння граматичних структур цікавим і якомога легшим для студента. Використовуючи інтерактивні технології, викладач полегшує процес автоматизації граматичної навички та сприяє швидкому використанню граматичної структури у комунікації.

Проблема інтерактивного навчання висвітлена у працях Боряк Н., Вовк І., Глушок Л., Козакевич О., Пироженко Л., Пометун О., Стефак О., Трачук М., Ревенко В. та ін.

На думку Вовк І. та Федак С., комунікативна компетенція передбачає формування таких її чотирьох елементів: *дискурсивної компетенції*, тобто

здатності поєднувати окремі речення у зв'язне усне чи письмове висловлювання, використовуючи для цього різні семантичні чи синтаксичні засоби зв'язку; *соціолінгвістичної компетенції*, тобто вміння адаптувати своє мовлення до соціального контексту мовленнєвої ситуації; *стратегічної компетенції* – уміння ефективно брати участь у спілкуванні, обирати відповідну стратегію дискурсу, якщо спілкуванню загрожують різні перешкоди (шум чи недостатня комунікативна компетенція учасників спілкування); *лінгвістичної компетенції*, що полягає в розумінні та продукуванні вивчених або аналогічних їм висловлювань, а також потенційній здатності розуміти нові, не вивчені висловлювання [1, с. 119].

Пироженко Л. та Пошетун О. запропонували умовну робочу класифікацію інтерактивних технологій за формами навчання, у яких реалізуються інтерактивні методи. Їх розподіляють на чотири групи залежно від мети заняття та форм організації занять студентів:

- інтерактивні технології кооперативного навчання,
- інтерактивні технології колективно-групового навчання,
- технології ситуативного моделювання,
- технології опрацювання дискусійних питань [2, с. 49].

Трачук М. вважає, що завдяки інтерактивним технологіям студенти проявляють більший інтерес до навчання, освоюють навички ділового спілкування, вчаться регулювати свої дії відповідно до вимог членів групи й умов роботи, вчаться вибирати форми та засоби передачі своїх думок, почуттів з метою досягти якнайбільшого взаєморозуміння, мають змогу обговорювати інформацію з іншими, відстоювати свою точку зору, що сприяє формуванню системи цінностей індивіда [3, с. 13].

Вивчення французької мови на кожному етапі повинно базуватися на спілкуванні, а забезпечення інтерактивних технологій на заняттях залежить від педагогічної майстерності викладача, вмінні створити сприятливу психологічну атмосферу. При інтерактивному навчанні студенти мають можливість використовувати всі свої мовні надбання, як вивчені в аудиторії, так і здобуті у процесі обміну в реальному житті.

Основними принципами методики співробітництва при інтерактивному навчанні є: *позитивна взаємозалежність*, коли успіх усієї групи залежить від старань кожного студента зокрема; *індивідуальна відповідальність*, адже кожному учаснику групи дається окреме завдання; *однакова участь*, оскільки кожен студент має однаковий час для виконання завдання; *одночасна взаємодія*, тобто залучення до роботи усіх студентів групи.

Інтерактивні технології вимагають ґрунтовної підготовки, творчого підходу викладача та передбачають активну взаємодію студентів у групі.

Структура заняття з французької мови із застосуванням інтерактивних технологій проходить такі етапи:

1) *Підготовка*. Цей етап включає у себе організаційні моменти (роздатковий матеріал, місце проведення заняття, необхідні технічні засоби).

2) *Вступ*. На цьому етапі важливо пояснити правила, мету та завдання заняття, розділити на групи, розподілити ролі та вказати студентам час, відведений на “гру”.

3) *Проведення*. Обов’язково необхідно обговорити задані викладачем ситуації, самостійний або груповий пошук рішень, формування відповідей.

4) *Рефлексія та результати*. Елементами цього етапу є обговорення результатів “гри”, оцінювання та зворотній зв’язок.

Методики проведення заняття повинна бути активною, тобто жоден студент не повинен залишатися поза увагою. Відомо, що у сприятливій атмосфері, навіть пасивні студенти прагнуть бути активними учасниками заняття.

До інтерактивних методів відносять: презентацію, евристичні бесіди, рольові ігри, дискусії, “мозковий штурм”, конкурси з практичними завданнями та їх подальше обговорення, проектування бізнес планів, проектів, проведення творчих заходів, використання мультимедійних комп’ютерних програм та залучення франкомовних спеціалістів.

Вивчення граматики французької мови зазвичай здійснюється шляхом виконання вправ на підстановку слів чи виразів, вправ на імітацію, трансформацію, переклад тощо. Проте таке засвоєння граматичних структур



швидше не свідоме і не завжди студент готовий використовувати їх у повсякденному спілкуванні.

При подачі граматичного матеріалу викладачу часто доводиться самотужки пояснювати різницю вживання тих чи інших часових форм. Пропонуємо вдатися при цьому до наочності, тобто вигадати персонажа та на ньому продемонструвати особливості форм дієслова. Наприклад, пояснити різницю між *passé composé* і *passé immédiat* можна таким чином:

Уявіть студента, який говорить: “*Cet été je suis allé à Kyïv*”, тобто дієслово *aller* вжито у *passé composé*, що звучить як доконаний факт, що відбувся. Інший студент каже: “*Cet été je viens d’aller à Kyïv*”. Дієслово *aller* вжито у *passé immédiat* і вказує на те, що ця подія відбулася щойно.

Використовуючи у вивченні граматики вправи на підстановку чи трансформацію, варто спиратися також на діалогічний матеріал, що буде сприяти динамічнішому засвоєнню граматичної структури. В ідеалі вправи на підстановку варто б готувати у вигляді полілогу – дискусії, або бесіди, в якій активну участь бере кілька комунікантів, що мають власний відмінний погляд на обговорювану проблему. Учасники полілогу зазвичай дотримуються принципу відповідальності: кожен із них зобов’язаний знати те, про що говориться у будь-який відрізок розмови та зобов’язаний забезпечувати можливість іншим мати це знання.

Запорукою успішного навчання є довіра викладача до студентів. Можна дати студентам, наприклад, вправи у *conditionnel présent* та *conditionnel passé* з умовою вільно закінчити запропоновані речення, а згодом скласти діалоги у цих часах за певним зразком. Після завершення роботи можна запропонувати студентам у парах перевірити та оцінити роботи одне одного. Це буде корисна підготовка до майбутньої професійної діяльності.

У час новітніх інформаційних технологій викладач повинен доручати студентам індивідуальну пошукову роботу на задану тему в мережі Інтернет, що сприяє їх самостійності, розвиває пізнавальну діяльність, розширює лексичний запас.

Використання інтерактивних технологій навчання є безумовною вимогою сучасної освіти, а при вивченні граматики французької мови, вони пробуджують інтерес студентів, сприяють кращій концентрації уваги, комунікативній спрямованості навчання студентів. Вважаємо, що використання інтерактивних форм та методів в реалізації особисто орієнтованого підходу до викладання французької мови дають змогу збільшити кількість розмовної практики на занятті, є цікавими для студентів, допомагають засвоїти матеріал, виконують різні розвивальні функції.

#### Література:

1. Вовк І. Р., Федак С. А. Інноваційні методи навчання англійської мови у вищій школі як засіб підвищення мовної компетенції. *Наукові записки НДУ імені М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2011. № 10. С. 118–121.
2. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: навчально-методичний посібник. Київ: Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.
3. Трачук М. М. Інтерактивні методи навчання – запорука розвитку творчої особистості: методичний посібник. Чернівці, 2013. 37 с.

---

УДК 811.161

Філологічні науки

### ЗАСТОСУВАННЯ ОРФОГРАФІЧНИХ ІННОВАЦІЙ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ) ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРАВОПИСНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

**Мельничук О.М.,**

*доцент кафедри мовознавства*

**Сілевич Л.І.,**

*доцент кафедри мовознавства*

*Івано-Франківського національного*

*медичного університету*

*м. Івано-Франківськ, Україна*

Сучасний стан розвитку української лінгвістики відзначається багатовекторністю і характеризується намаганням систематизувати одиниці граматичного

рівня мови на нових методологічних засадах. Останні десятиліття вітчизняні мовознавці системно переглядають й уточнюють окремі наукові терміни, встановлюючи особливості їхньої взаємодії. Адже реалії сучасної наукової мови далеко не завжди вміщуються в традиційні. На жаль, низка нормативних і продуктивних граматичних форм залишається поза увагою українців і не потрапляє в науково-навчальні видання. А проблема особливостей вживання термінологічних одиниць та їх впливу на формування лексико-стильових норм сучасної української літературної мови можуть бути досліджені тільки з урахуванням граматичної, освітньої традиції та орфографічних інновацій, що відображені в новій редакції «Українського правопису».

Українська мова – соціально-суспільне явище і є сприйнятливою до всіх змін у політично-ідеологічних концепціях, суспільних поглядах та ідеях, які постають концептуальною основою державотворення. Одним із найефективніших засобів реалізації державної української мови і культури мовлення є презентація її функціонального поля у фаховій комунікації.

Актуальність такого дослідження не викликає жодних сумнівів. Особливої ваги набуває послідовний розгляд усіх змін та рекомендацій щодо впровадження нової редакції «Українського правопису», який було опубліковано в червні 2019 року на офіційних сайтах Міністерства освіти та науки і Національної академії наук.

До складу Української національної комісії з питань правопису увійшли провідні науковці-мовознавці, зокрема: Грищенко П.Ю., Склярєнко В.Г., Шевченко Л.Л., Городенська К.Г., Єрмоленко С.Я., Загнітко А.П., Масенко Л.Т., Пономарів О.Д., Тараненко О.О. та ін. Участь у дискусії взяли мовознавці, літературознавці, філософи, громадські діячі (Віталій Русанівський, Арсен Зінченко, Ірина Фаріон, Оксана Івасюк).

У цій статті ми зосередимо увагу на вдосконаленні правописних навичок студентів під час опрацювання теми «Морфологічний аспект медичної професійної мови». Як засвідчує практична робота з конкретним навчальним матеріалом, цей вид діяльності допомагає вибудувати чітку стратегію

професійного спілкування для ефективної реалізації комунікативних намірів мовця. Фахова комунікація характеризується передусім чітко окресленою структурною організацією, а опрацювання запропонованих студентам видів вправ та завдань дає змогу по-новому осмислити мету та завдання такого типу спілкування з урахуванням синтаксично-семантичного та функціонального аспектів професійної мовленнєвої діяльності, вільно володіти науковим дискурсом.

Також удосконалення мовно-комунікативної компетентності в контексті вивчення орфографічних інновацій є відображенням світосприйняття на рівні розумової творчості та інтелектуального розвитку кожного майбутнього медика.

Для реалізації поставленої мети пропонуємо використовувати такі тренувальні вправи, наприклад.

**Завдання 1.** *Подані слова поставте у формі родового відмінка однини. Поясніть, чому іменники II відміни в родовому відмінку однини мають закінчення –а(-я) чи –у(-ю):*

біль, діагноз, документ, акт, бланк, штамп, кашель, нежить, інфаркт, міокард, грип, вивих, суглоб, пояс, термін, діатез, стан, рецепт, аркуш, бал, бор, орган, лист, тип, рак, конфлікт, шлунок, мозок, кишківник, свербіж, акушер-гінеколог, метод, наркоз, гіпс, гіпофіз, алерген, диспансер, крововилив, череп, гастрит, кір, профіль, аерозоль, ступінь, рентген, синусит, абсцес, екстракт, фермент, бинт, мікроб, м'яз, апендикс.

**Завдання 2.** *Утворіть, де це можливо, паралельні форми чоловічого і жіночого родів:*

медик, академік, кандидат, професор, педагог, ректор, аспірант, лаборант, лектор, викладач, директор, декан, проректор, завідувач, лікар, санітар, секретар, студент, автор, психолог, лікар-терапевт, ендокринолог, аптекар, завскладу, інструктор, інспектор, випробувач, заступник, виконавець, лідер, фахівець, міністр, теоретик.

**Завдання 3.** *Напишіть вибірково-розподільний диктант. Випишіть у першу колонку іменники та прикметники, які пишуться разом, а в другу – ті, що пишуться через дефіс, а в третю – ті, що пишуться окремо. Зробіть висновок*

*про зміни в написанні іменників та прикметників з першим іншомовним компонентом, ініціальної аббревіатури, слів-термінів, до складу яких уходить літера алфавіту та ін.:*

біо/цикл, хіміє/терапія, еко/продукти, онко/лікарня, псевдо/наука, ВІЛ/інфекція, ДНК/аналіз, діаметрально/протилежний, квазі/пружність, фіто/терапія, бліщ/опитування, гіпер/звук, квазі/оптика, ВІЛ/СНІД, П/подібний, макро/молекула, валентно/пов'язаний, нано/частинки, Т/подібний, мікро/організми, соціально/активний, мікро/хвилі, чітко/окреслений, е/декларування, компетентнісно/орієнтований, ультра/звук, полі/мотивація, науково/обґрунтований, анти/вірус, лейб/медик, міні/диск, ДНК/експертиза, допінг/контроль, фітнес/клуб, хімічно/стійкий, альфа/промені, бета/частинка, кіловат/година, професійно/орієнтований.

**Завдання 4.** *Зверніть увагу на зміни в написанні складних іменників з першою частиною **напів-**, **полу-** та в написанні іменників з невідмінюваним числівником **пів**. Уведіть запропоновані форми слів у мінімальний медичний контекст:*

напівавтомат, напівправа, пів літра, пів аркуша, пів години, піваркуш, півколо, півоберт, півовал, пів Івано-Франківська, південь, півкуля.

**Завдання 5.** *Поставте подані слова у кличному відмінку однини:*

знавець, викладач, ректор Зіновій Тарасович, декан Олег Іванович, хірург, виконувач, слухач, професор Ілля Михайлович, шановний лікар, пан Ігор, пані Надія, Тарас Петрович, Лука, доповідач Оріся Андріївна, головний лікар, добродій Богдан Шевчук.

**Завдання 6.** *Виправте типові граматичні помилки:*

по вимозі лікаря, по хворобі, по рецепту, по бажанню, по відношенню до, по крайній мірі, по мірі сил, по мірі того, як, по натурі, по необхідності, по порядку, по припущенню, +9 градусів по Цельсію, по лікарському припису, оцінка стану новонародженого по шкалі Апгар, по методу, проректор по навчальній роботі, заступник головного лікаря по медичній роботі, комісія по констатації смерті, заняття по анатомії, матеріали по питаннях екології, по темі, називати по імені, по замовленню, заходи по виконанню, рекомендації по працевлаштуванню, семінар

по поліпшенню навчального процесу, зауваження по цій книжці, з якого віку – по який вік, рада по захисту дисертацій, відпустка по хворобі, тимчасова непрацездатність по туберкульозу, лікар по шкірних хворобах, старший по віку.

**Завдання 7.** Поясніть правопис поданих медичних термінів:

грудочеревна, внутрішньовенний, піднижньощелепна, рефлексотерапія, міхурово-сечовідний, синдром Форбса-Олбрайта, судинозвужувальний, гомілково-стопний, попереково-крижовий, субмікроскопічний, кардіocereбральний, санітарно-епідеміологічна, трансплантація, черепно-мозкова, серцево-судинна, хвороба Паркінсона, багатостороннє опромінення, водогрязелікарня, навколоплодові, меланоцитостимулюючий, нейрофіброматозна служба, фотоофтальмометрія.

**Завдання 8.** Зазначте правильні морфологічні варіанти:

гідності – гідности; нежитю – нежиті; міці – моці; любові – любви; очами – очима; радості – радости; плечами – плечима; честі – чести; болі – болю; осі – вісі; чотири студенти – чотири студента; крові – крови; незалежності – незалежности.

Сучасний стан викладання української мови (за професійним спрямуванням) зобов'язує викладачів і студентів бути пильними в опануванні орфографічних інновацій і пам'ятати, що мовленнєва культура є репрезентантом світогляду, світосприйняття мовця, його етичним кредом та свідченням фахової компетенції. Також оволодіння цими нормами сприяє патріотичному та естетичному вихованню, духовному збагаченню майбутніх працівників медичної сфери.

---

УДК 811.111'276

Філологічні науки

## ДЕРИВАЦІЙНІ МОДЕЛІ ЛЕКСИКИ АВСТРАЛІЙСЬКОГО СЛЕНГУ

**Миколаєвич М.В.,**

*студентка романо-германських мов*

*Національний університет «Острозька академія»*

*м. Острозь, Україна*

*Статтю присвячено розгляду основних тенденцій в утворенні австралійських сленгізмів шляхом семантичної деривації. Визначаються основні напрями*

у сучасному вченні про семантичну деривацію. Детально проаналізовані такі види семантичної деривації, як метафоричний та метонімічний переноси. Зазначено, що семантична деривація є саме тим механізмом утворення нових одиниць, що сприяє інтенсифікації таких важливих для сленгу параметрів, як домінування конотативного фону над денотативним компонентом, передача експресивної, емотивної, оціночної семантики тощо.

**Ключові слова:** семантична деривація, сленг, метафора, метонімія.

*The article deals with the most conspicuous trends in the formation of the Australian slangisms by means of semantic derivation. The main directions in modern theory of semantic derivation have been outlined. Such key kinds of semantic derivation as metaphoric and metonymic transference have been thoroughly analyzed. The authors state that in the formation of slang units semantic derivation intensifies the significance of connotative background, of expressive, emotive, evaluative semantics etc. Key words: semantic derivation, slang, metaphor, metonymy.*

Австралійський сленг – це вигадані слова та словосполучення, які є своєрідним «мовним кодом» [8]. У лінгвістичній термінології крім терміну «slang» зустрічається ще одна назва цього пласту лексики – «strine». Австралійський сленг – це яскравий, гумористичний комунікативний код, який активно використовують в щоденному житті, проте досить часто він становить абсолютну таємницю для іноземців чи сторонніх людей [9].

Представлене дослідження сфокусоване на такому важливому аспекті сленгу, як його поповнення. Фундаментальними розробками у цьому напрямі, на які спиралися автори статті, є праці Т. М. Беляєвої та В. А. Хом'якова [2], М. М. Маковського [11], Ю. А. Зацного [7], Н. Ю. Шабаліної [15] та багатьох інших. Перспективним видається аналіз словотворення у сленгу з позицій семантичної дериватології, що активно розробляється зараз теоретиками семасіології, ономасіології, когнітивної лінгвістики тощо.

**Метою** запропонованої розвідки є аналіз процесів семантичної деривації в австралійському сленгу. Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: 1) огляд фундаментальних наукових тверджень щодо

семантичної деривації; 2) аналіз ролі семантичного розвитку у поповненні сленгового вокабуляру.

Термін «семантична деривація» експлікують як утворення нових значень від одного вихідного, що йде за метафоричними та метонімічними моделями з множинними явищами генералізації та спеціалізації [15, с. 7]. У межах когнітивної лінгвістики семантичну деривацію інтерпретують як когнітивний механізм і як мовний засіб фіксації змін в концептуальній картині світу [13, с. 150]. Пояснюючи природу семантичної деривації, дослідники вказують на те, що вона є явищем мови і мовлення у двоєдності [14, с. 29], тобто будь-яка здібність семантичної системи до перетворень, внаслідок реакції на зміни екстралінгвільної дійсності, є потенційно закладеною у слові, лексико-семантичному рівні та мові в цілому. Водночас поштовхом до семантичної деривації виступає акт мовної творчості індивіда, який, відповідно до комунікативної мети та під впливом психоментальних, соціокультурних та інших факторів, використовує мовний знак вдруге у функції називання. Звідси ще один термін на позначення процесів і результатів семантичної деривації – вторинна номінація.

З позиції функціональної лінгвістики семантичну деривацію трактують як «функціональну переорієнтацію мовних одиниць» [8, с. 48], або ж як їх «функціональну транс орієнтацію», що «розширює номінативно-комунікативні можливості мови та сприяє економії вербокративних зусиль» [6, с. 141].

Зміни семантики можуть відбуватися такими шляхами: модифікація (узагальнення, конкретизація, енантіосемія) і перенесення найменування (метафоричне, метонімічне) [4, с. 8].

Під метонімією розуміють перенесення найменування на предмети іншого роду або виду завдяки наявному реальному зв'язку між предметами. В різних лексичних групах перевага метафори чи метонімії у процесі вторинної номінації варіюється. Д. О. Морель виявив, наприклад, що в англійській системі позначення алкогольних напоїв як сфери-джерела існує очевидна перевага метонімії (як у загальній кількості випадків, так і за кількістю моделей перенесення, що регулярно повторюються) [12, с. 149].



Семантична деривація є саме тим механізмом утворення нових одиниць, що сприяє інтенсифікації таких важливих для сленгу параметрів, як домінування конотативного фону над денотативним компонентом, передача експресивної, емотивної, евалюативної семантики, наприклад, реалізація жартівливого, іронічного, грубого, несхвального або ж позитивного, захопливого та ін. найменувань.

Домінуюча роль метафори в утворенні нових сленгових одиниць підтверджує важливість прагматичної функції, яку виконують стилістично марковані лексичні одиниці, що допомагає не лише назвати об'єкт, а ще й експресивно його охарактеризувати. В англійському сленгу знаходимо такі яскраві приклади найменування особи: 1) canary (a bird) → canary (a prisoner) (in Canadian slang – a female singer); 2) cedar (a tree) → cedar (a silly, dull person); 3) koala (an animal) → koala (a diplomat) [13, с. 10].

Лінгвістична метонімія є менш продуктивною для поповнення сленгового вокабуляру. Це можна пояснити природою перенесення найменування, що передбачає існування стійких зв'язків між двома об'єктами. Наприклад, референти можуть бути пов'язані відношеннями причина – наслідок, ціле – частина, матеріал – об'єкт, вироблений з нього, заклади (організації) – будівлі, в яких вони розташовані, вчений – його винахід/відкриття, автор – його твір тощо. Наведемо декілька прикладів утворення нових сленгізмів на основі метонімії: Circus: *the building at Cambridge Circus, London* → *the British Secret Service*; lurk: *cheating* → *he who cheats*; kangaroo: *animal* → *an Australia born person* [13, с. 13].

Таким чином, метафора і метонімія забезпечують яскраве, живе, оригінальне, образне вторинне найменування особи, об'єкта, явища тощо.

Серед інших семантичних процесів, в результаті яких утворюються сленгові лексичні одиниці, є розширення, звуження значення, його зниження тощо. Наприклад, іменник fink мав вихідне значення *a strikebreaker*, яке стало реципієнтом для нового – *a betrayer or disappointer*; іменник hear, навпаки, набув більш конкретизованого значення: *a run-down car*. Наступний приклад ілюструє зниження значення: *strawberry: a fruit* → *a graze on the skin*.

Таким чином, семантичні деривати, що належать до сленгу, характеризуються особливою образністю, емоційними й оціночними конотаціями, експресивністю номінацій тощо.

Розглядаючи механізм вторинної номінації, вчені часто говорять про таке явище, як ресемантизація власних назв [3, с. 88]. Ідеться про довільну етимологізацію за співзвуччям. Англійський сленг має у своєму арсеналі інший принцип вторинної номінації, у результаті якого виокремлюється особлива група лексичних одиниць – «римований сленг» [3, с. 89] (РС). Отже, для номінації за такою моделлю вихідним елементом виступає лексична одиниця стандарту (рідше субстандарту), значення якої переноситься на співзвучне з нею словосполучення (рідше слово). Вихідними одиницями римованих сленгізмів можуть з'явитися як літературні слова, так й інші сленгізми, наприклад, *elbows and knees* → *trees* (літературний іменник); *Duke of Yorks* → *forks* (сленгізм, *fingers*); *Richard the third* → *bird* (сленгізм, *girl or woman*). Тут маємо справу з подвійним перенесенням. З погляду функціональної лінгвістики, римований сленг – це одиниці, що утворюють перехідну зону між одиницями лексичного і синтаксичного рівня. Компоненти римованих утворень, пов'язані відношеннями семантичної єдності, що набуває нового змісту, який відрізняється від значень складових його лексичних одиниць. На думку А. Е. Левицького, наявність подібних одиниць ґрунтується на природній схильності людського мислення до об'єднання, зіставлення, а іноді і протиставлення думок про явища і предмети зовнішнього світу, безпосередньо або опосередковано пов'язаних один з одним у процесі когнітивної діяльності стосовно предметів об'єктивного світу [9, с. 104].

Щодо способів утворення та наповнення репертуару сленгу варто зазначити, що зі всіх способів словотвору, найбільш продуктивним та найпоширенішим є скорочення. Цитуючи автора словника, Річарда Бекета, австралійців просто одержимі різноманітними скороченнями. Наприклад, *Abo* – short for *Aborigine*; an insulting term is rarely used nowadays [7, с. 1]; *Arvo* – afternoon, a common example of the Australian obsession with abbreviation [7, с. 4]; *Doco* – a documentary [7, с. 33]; *Demo* – a demonstration [7, с. 30]; *Freo* – the port

of Fremantle, in Western Australia [7, с. 41]; Lezzo – a lesbian [7, с. 58]; Muso – aussie abbreviation for a musician [7, с. 65]; Paddo – Paddington, a fashionable Sydney suburb [7, с. 70]; Journo – a journalist [7, с. 53]. У наведених прикладах ми спостерігаємо типовий спосіб скорочення для утворення сленгових лексичних одиниць: корінь слова чи навіть інколи лише перша буква залишаються незмінними і додається закінчення -о.

Також спостерігаємо заміна цілої фрази одним словом: Dose – short form of 'dose of the shits', applied to a person that one dislikes [7, с. 34]; League – short form of Rugby League; Compo – to be 'on compo' means to be on workers' compensation; that is, receiving a temporary disability pension for injuries received at one's workplace [7, с. 25]; Weak – short for 'piss weak' or 'weak as cold piss on a plate'. The person being referred to is a doddering idiot [7, с. 102].

Австралійці запозичують лексику корінного населення Австралії, так званих аборигенів: Barra – abbreviation of the Aboriginal word 'barramundi' – a giant perch found in tropical waters and famed for its succulent flesh [7, с. 8].

Серед скорочень, ми спостерігаємо акроніми (аббревіатура, утворена з початкових букв слів або словосполучень, яка читається і вимовляється як слово) [10]: ABC, the – The Australian Broadcasting Corporation, also affectionately known as 'Aunty' [7, с. 1]; BYO – the acronym for 'Bring your own', referring to things such as taking grog to parties or restaurants [7, с. 19]; TAB – the government-run Totalisator Agency Board, or betting shop [7, с. 93].

Як правило, австралійські сленгові слова і вирази дуже легко запам'ятовуються, особливо якщо порівняти їх із класичними британськими. Можливо, в цьому ховається ще одна причина любові цієї нації до скорочень — вони прагнуть зробити життя інших людей простішим.

Отже, при створенні сленгу австралійського варіанта англійської мови, скорочення є найбільш продуктивним способом. Найчастіше корінь слова залишається незмінним, а усі інші морфемні ігноруються. Розмовне мовлення характеризується мовною економією і логічним є те, що сленгові одиниці є усіченими формами від літературної норми. Перспективи подальшого

дослідження полягають у більш глибокому вивченні сленгу австралійського варіанта англійської мови, що дасть змогу використати отримані результати в лексикографічній та перекладацькій практиці, а також в ході викладання таких дисциплін як лінгвокраїнознавство, стилістика та лексикологія.

#### Література:

1. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – М. : Советская энциклопедия, 1966. – 608 с.
2. Беляева Т. М. Нестандартная лексика английского языка / Т. М. Беляева, В. А. Хомяков. – М. : Либроком, 2010. – 136 с.
3. Бондаренко К. Л. Зіставна лексикологія (тендерний та соціолінгвістичний аспекти)/ К. Л. Бондаренко, О. С. Бондаренко.– Вінниця : Нова Книга, 2011.–168 с.
4. Варламова М. Ю. Семантическая деривация на базе наименований лица в современном русском языке : автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук : спец. 10.02.01 “Русский язык” / М. Ю. Варламова. – Казань, 2008. – 26 с.
5. Голуб О. М. Структура та семантика римованого сленгу в сучасній англійській мові/ О. М. Голуб // Теоретические и прикладные проблемы русской филологии. – Славянск : СГПУ, 2010. – Вып. XIX. – С. 78–82.
6. Гороть Є. І. Теоретична й практична лексикологія сучасної англійської мови / Гороть І. Є. – Луцьк. : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. – 340 с.
7. Єнікєєва С. М. Синергетичні аспекти семантичної деривації (на матеріалі сучасної англійської мови) [Електронний ресурс] / С. М. Єнікєєва // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2007. – № 32. – С. 140–144. – Режим доступу до журналу : <http://eprints.zu.edu.ua/1639/1/27.pdf>
8. Зацний Ю. А., Янков А. В. Нова розмовна лексика і фразеологія: Англоукраїнський словник. / Ю. А. Зацний, А. В. Янков. – Вінниця : Нова Книга, 2010. – 224 с.
9. Левицкий А. Э. Явление функциональной переориентации языковых единиц / А. Э. Левицкий // Вісник Київського лінгвістичного університету. – 1999. – № 1. – Т. 2. – С. 48–53.

10. Левицький А. Е. Зіставлення функціональних особливостей систем номінативних одиниць англійської й української мов / А. Е. Левицький // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2001. – № 8. – С. 101–105. – Режим доступу до журналу : <http://eprints.zu.edu.ua/1008/1/011aeaum.pdf>

11. Маковский М. М. Современный английский сленг: Онтология, структура, этимология / М. М. Маковский. – М. : Либроком, 2009. – 168 с.

12. Моисеева Е. А. Рифмующийся слэнг в современном английском языке : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / Е. А. Моисеева. – Л., 1990. – 26 с.

13. Морель Морель Д. А. Семантическая деривация и интеграционная активность концептов [Электронный ресурс] / Д. А. Морель Морель, Л. М. Шашкин // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – 2010. – № 1 (5). – С. 148–151. – Режим доступа к журналу : <http://www.gramota.net/editions/2.html>

14. Новикова Е. И. Семантические и словообразовательные особенности нестандартной лексики австралийского варианта английского языка (на материале сленгизмов – имён лица) : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / Е. И. Новикова. – Киев, 1988. – 18 с.

15. Шабалина Н. Ю. Когнитивные модели субстандартной семантической деривации (на материале тематической группы субстандартных глаголов умственной деятельности современного английского и русского языков) : автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук : спец. 10.02.20

“Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание” / Н. Ю. Шабалина. – Тюмень, 2007. – 25 с.

16. Ayto, J., Simpson J. The Oxford Dictionary of Modern Slang / Ayto, J., Simpson, J. – Oxford–N.Y. : Oxford University Press, 1996. – 306 p.

17. Beckett R. The new dinkum aussie dictionary. / Australia: New Holland Publishers Pty Ltd., 2000. – 108 p

18. Green, J. The Slang Thesaurus / Green, J. – L. : Penguin Books, 1999. – 290 p.

## ОСНОВНІ МОТИВИ ПОЕЗІЇ ЛЕВКА РОМЕНА

*Накашидзе І.С.**доцент кафедри українознавства  
Дніпровський національний університет залізничного  
транспорту імені академіка В. Лазаряна  
м. Дніпро, Україна*

Левко Ромен (справжнє ім'я – Степан Ковальський) – український поет з Канади. Народився 8 серпня 1893 р. в Ромнах на Полтавщині у козацькій родині. Біографічних відомостей про нього майже немає. Відомо лише, що він брав участь у визвольній боротьбі УНР, деякий час жив у Західній Україні, з 1920 р. проживав на еміграції в Польщі. Друкуватися Л. Ромен почав у пресі ще у 1917–1920 рр. Працював інженером-землеміром в Галичині й на Волині. Після закінчення другої світової війни опинився в Австрії, звідки у 1950 р. виїхав до Канади, де працював за фахом – землеміром. Був членом редколегії журналу „Світання”. Перша його збірка – "Передгрім'я" (Філадельфія, 1953) – з'явилась, коли поет почав збиратися на пенсію. Ще дві збірки побачили світ як наслідок "послідовної, обдуманної творчої праці" [1, с. 55] – "Поєми" (Торонто, 1956) і "Дуб-нелин" (Торонто, 1969). Помер 20 січня 1981 р. у м. Торонто.

Як і у інших представників української діаспори в Канаді, у поезії Л. Ромена центральною є тема батьківщини-України. Яр Славутич у передмові до посмертної збірки поета "Поляризоване" акцентує увагу на тому, що центральною у його творчості є патріотична тема: "Оглядаючись на довгий творчий шлях Л. Ромена, варто підкреслити, що він послідовно плекав національно-визвольну тематику, прославляючи провідників українського революційного руху. Його ідеалом була вільна й незалежна держава" [2, с. 12]. Чи не найголовнішою основою такої держави є незнищенність духу українського народу, що у поезії Л. Ромена втілюється в образі пісні:

Лунай же, о пісне, –

До змагу за правду знедолених клич!

Як серце ж ячить, беззахисне, –

Йому пригадай заповіти сторіч! [3, с. 59].

Зв'язок сучасності з історією та пам'яттю про минулі подвиги синів України в поезії "Новий Гимн" Л. Ромена підкреслено образом козацької крові, що тече у жилах вояків за свободу: "Таж – козацького ми роду / Нам диктує наша кров / Стати в лавах за свободу" [3, с. 60]. Образ крові – символ історичної та генетичної пам'яті народу, що несе у собі інформацію про героїчні подвиги минулого та ідею необхідності повторення їх у найближчому майбутньому.

Одним із провідних мотивів у творчості Л. Ромена є мотив боротьби за волю. Найкращою зброєю за волю батьківщини поет вважає слово і у поезії "О слово рідне!.." порівнює його з мечем, що є традиційним для української поезії (згадаймо вірші Лесі Українки "Слово, чому ти не твердая криця" або Є. Маланюка "Стилет чи стилос?..."). Назва вірша Л. Ромена зорієнтовує на поезію О. Олеся "О слово рідне! Орле скутий". Порівняймо: у О. Олеся рядки "О слово! Будь мечем моїм!" [4, с. 113] спроектовані на майбутнє, у Л. Ромена – строфа "О, слово рідне – меч народу" [3, с. 17] опосередковано вказує, що ліричний герой вже обрав свою зброю. Порівняння слова з мечем створює опозицію духовне–матеріальне. Образ слова інтерпретований як сакральна матерія, володіння ним надає перевагу, духовну й інтелектуальну, над ворогом: мета застосування слова як зброї – показати тиранам їхню "мерзенність, / Нікчемність свою!" [3, с. 50]. Духовне відродження свободи зіставляється з відновленням калини як символом-архетипом батьківщини. Образ пісні – символ відродження народу, символом його патріотизму: "Гей, тоді нестримними / зарокоче, злине / колядою-гимнами / пісня України!" [3, с. 17].

Звичайно, не міг обійти Л. Ромен у своїх віршах тему життя на чужині. Його ліричний герой тлумачить вимушену еміграцію як божу кару: "Бог на блукання засудив" [3, с. 6]. Спогади про батьківщину й були своєрідним уявним поверненням до рідного дому. Єдиним способом потрапити до нього для емігрантів і була подорож у сні та мріях, що надавало їм наснаги жити далі. Проте життя далеко від рідного дому є дуже важким. У поезії Л. Ромена "Не

дивуйся чужинко..." про це заявлено безпосередньо. Поет проголошує: "Бо хоча й не ворожу – / Не люблю чужини" [5, с. 41]. Ліричний герой вибачається перед землею, що прийняла його, бо не може подолати туги за батьківщиною. Остання порівнюється з айстрами восени, що зумовлює тужливий пафос поезії.

Таким чином, поезія Л. Ромена співвідноситься із рештою україномовної поезії у Канаді за своїми провідними темами та мотивами: життя на чужині, туга за батьківщиною, боротьба за її свободу, бажання повернутись додому тощо. У виборі образів Л. Ромен також є досить традиційним і цікавим поетом. Подальше дослідження його творчості є досить перспективним.

#### Література:

1. Славутич Яр. Українська поезія в Канаді / Яр Славутич. – Едмонтон: Славута, 1976. – 104 с.
2. Славутич Яр. Левко Ромен / Яр Славутич // Ромен Л. Поляризоване: Посмертне видання. – Торонто, 1981. – С. 7–13
3. Ромен Л. Передгрім'я: Поезії / Л. Ромен. – Філядельфія, 1953. – 64 с.
4. Олесь О. Твори: [В 2 т.] / О. Олесь. – К.: Дніпро, 1990.– Т. 1: Поетичні твори. Лірика. Поза збірками. З неопублікованого. Сатира. – 959 с.
5. Ромен Л. Поляризоване: Посмертне видання / Л. Ромен. – Торонто, 1981. – 116 с.

---

Філологічні науки

### ТІЛО ЯК ОСНОВНИЙ СПОСІБ ПЕРЕДАЧІ ЗМІСТУ П'ЄС «ДІЯ БЕЗ СЛІВ І ТА II» С. БЕККЕТА

**Строчик С.В.,**

*студентка 6 курсу ННІ іноземної філології  
Житомирського державного університету імені Івана Франка  
м. Житомир, Україна*

Почувши тільки слово «Беккет» у нашій уяві відразу постає інше слово «абсурд», яке вже є невід'ємною складовою творчості автора і є ніби одним



цілим. Саме завдяки такому творчому методу, твори С.Беккета підкорили усі сцени театрів, за відсутністю в них попередніх драматичних традицій, без сюжетності, девальвацією слова та спроможністю висвітлити «ніщо» як «ніщо».

С. Беккет спромігся використати інші засоби експресії витіснивши мовні засоби на другий план. Він надав перевагу рухам, міміці, жестам, музиці, постійній фіксації на якійсь певній речі матеріального світу, діаграмам, формулам, схемам, стислим коментарям (іноді їх відсутністю). Вже у перших п'єсах С. Беккета помітне просте говоріння, яке часто має абсурдний і невизначений характер. Беккет вважав, що надмірне вживання мови у п'єсах ускладнює взаєморозуміння між людьми та часто не здатне розкрити всю повноту думки в драмі, тому у своїх наступних п'єсах він поступово витіснив мову, щоб досягти чіткості та виразності [1, с. 84]. Відійшовши від мови та використавши інші засоби вираження змісту, Беккет створив новий вид поезії – «поезію рухливих образів» [2, с. 146].

Письменник був прихильником театру Кляйста, тому спираючись на його роботу «Про театр Маріонеток», він інсценізував п'єси «Тріо привида» та «...але хмаринки...», що також стало поштовхом до написання його наступних «малослівних», а іноді і «безслівних» п'єс, у яких Беккет редукував діалоги та монологи персонажів, позбавляючи їх справжнього сенсу [3, с. 48]. Беккет пояснював свій стиль написання п'єс тим, що слова ніби ховають істинні почуття та переживання героїв та лише заважають виразити невиразне. Він також часто критикував інших письменників за їхню прихильність до різних дрібниць, опису пейзажів, елементів інтер'єру чи одягу у своїх творах. Велика кількість деталей, на його думку, губить сам важливий зміст, тому свої твори С. Беккет намагався писати лаконічно і стисло, описуючи та розповідаючи все найкоротшим шляхом. І саме у п'єсах «Дія без слів I» та «Дія без слів II» він досяг найбільшого успіху у редукції мови, де основна увага зосереджена не на діалогах чи монологіях, а саме на рухах людей та маніпуляціях з різноманітними предметами. Ці дві п'єси повністю побудовані на жестах та рухах, тому ми з легкістю можемо назвати їх п'єсами-пантомімами або як пояснював Пітер Паві «спектаклями, що складаються виключно з жестів автора» [4, с. 126].

Саме Франція була країною де зародилася пантоміма і цим можна пояснити пристрась Беккета до цього виду мистецтва, бо він досить часто писав французькою мовою за її лаконічну передачу смислів. Навіть свої п'єси «Дію без слів I» та «Дію без слів II» автор назвав використовуючи терміни з пантоміми – «мімом для одного гравця» та «мімом для двох гравців».

С. Беккет зосереджувався на тривалості дій та фізичному вигляді героїв, що є особливо важливо у мімічному мистецтві та пантомімі, адже саме на цьому ґрунтується вся дія п'єси та вкладені у неї образи. Саме С.Беккет використавши пантоміму у поєднанні з драматичною дією, утворив новий жанровий елемент. У традиційних пантомімах мім сам створює особливий світ, який несе лише певну інформацію. Він створює враження безпосередньої присутності предметів на сцені та проводить з ними різноманітні маніпуляції, а у п'єсах Беккета усі предмети дійсно присутні на сцені і глядач сам вирішує, яке смислове навантаження вони несуть «Человек поднимает голову, замечает графин, немного подумав, встает и подходит к тому месту, где висит этот сосуд, безуспешно пытается дотянуться до него, отходит в сторону, задумывается.» [5, с. 1].

У театрі Беккета саме тіло розглядається з пильною увагою. Письменник відносився до тіла як до простору, об'єкту, мови – як до справжньої «театральної сировини», яка може змінюватися, формуватися, ліпитися і спотворюватися в кожній новій своїй стадії. Слово «сировина» має бути в даному випадку сприйнято буквально. Зазвичай тіло актора є даністю, яка не варіюється протягом дії, але Беккет в театрі навмисно піддає його метаморфозам. Автор сприймає тіло багато в чому як матеріал живописця або скульптора, здійснюючи систематичне дослідження всіх можливих відносин між тілом і рухом, тілом і простором, тілом і світлом, тілом і словами [6, с. 98].

Тіло у п'єсах Беккета, не тільки фрагментовано, приховано глядачеві, покрито тінями, анульовано або знищено: це також, в його самому типовому прояві механізм, позбавлений здатності руху. Тіла персонажів Беккета завжди існують в стані відсутності чи заперечності: не здатні бути поміченими, або пере-міститися, або бачити, або чути і т.д. І саме цей недолік дає тілу свою драматичну

силу і свою дійсність як робочий матеріал для сцени. Беккет намагався змусити театр звернутися до проблеми тіла, дати тілу масштаб, вимірювання і осмислену фізичну присутність. Він одночасно показує і досліджує фізичні та метафізичні дефекти людини, але він також використовує їх для встановлення фізичного та сенсорного поля, що дозволяє, як сказав би Антонен Арто, заповнити порожній театральний простір за допомогою особливої поетичної мови.

С. Беккет розпочавши з дискримінації мови, продовжував експериментувати з іншими формами передачі смислів, написавши багато п'єс не тільки для театру, а й для радіо та телебачення, що в котре доводить, що він був дуже талановитим та неординарним письменником.

#### Література:

1. Herren G. Samuel Beckett's Quad: pacing to Byzantium / G. Herren /Journal Dramatic Theory and Criticism. — 2000. — P. 43–60
2. Дмитрієва І. В. Теоретичні концепти і реалії художньої творчості: напрям, жанр, автор (на матеріалі англomовної драматургії другої половини ХХ століття). Житомир, 2017. – 217 с. URL: [http://eprints.zu.edu.ua/25839/1/dys\\_Dmytriieva.pdf](http://eprints.zu.edu.ua/25839/1/dys_Dmytriieva.pdf) .
3. Beckett S. The complete dramatic works / S. Beckett. — London : Faber and faber, 2006. — 476 p.
4. Пави П. Словарь театра / П. Пави. — М. : Прогресс, 1991. — 504 с.
5. С.Беккет «Действие без слов». URL: <http://booksonline.com.ua/view.php?book=34665> .
6. Cohn R. Just Play: Beckett`s Theater. Princeton, NJ: Princeton UP, 1980.–328 p.

## ВИЗНАЧЕННЯ МЕЖ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ДОПОМОГОЮ АНАЛІЗУ ГАЛУЗЕВИХ СЛОВНИКІВ РІЗНИХ ТИПІВ

*Шеленкова І.М.,*

*старший викладач кафедри українознавства  
і мовної підготовки іноземних громадян  
Харківський національний економічний  
університет імені Семена Кузнеця*

**Постановка проблеми.** На сьогодні збільшується значущість міжнародного спілкування і важливість вдосконалення соціальних форм взаємодії. При цьому в сучасному світі спостерігається зміцнення впливу України і підвищення інтересу до вивчення української мови за професійним спрямуванням. Це стосується багатьох країн, що розширюють політичне, економічне і культурне співробітництво з Україною.

І все це, безсумнівно, впливає на вибір української мови за професійним спрямуванням як предмета викладання у вишах і вимагає підвищеної уваги як до загальних питань просування української мови за професійним спрямуванням у сучасному багатомовному світі, так і до більш конкретних питань, пов'язаних з проблемами навчання української мови студентів-іноземців і підготовкою відповідної навчальної літератури, у тому числі різних словників і навчальних посібників.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Зазначимо, що термінологія вже давно стала об'єктом дослідження як зарубіжних (Ойген Вюстерн, Віктор Виноградов, Дмитро Лотте, Микола Баскаков, Олена Земська, Валерій Даниленко [1]), так і українських (Ірина Кочан [2], Таміла Панько [3], Любов Струганець [4]) дослідників.

**Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.** Питання складання галузевих словників різних типів (зокрема перекладних і тлумачних) обговорюється у працях провідних вітчизняних і зарубіжних учених, оскільки

пов'язане з такими проблемами, як визначення поняття «термін» та його місце в системі мови, особливості формування терміносистем, що належать різним мовам.

Сучасна термінологія в Україні має певні доробки (І. Кочан, А. Крижанівська, Т. Панько, Л. Полюга, Л. Симоненко, Н. Цимбал та інші), засвідчені укладанням і виданням різноманітних галузевих словників.

Останніми роками проблемою укладання галузевих словників займалися С. Вискушенко, С. Головащук, І. Кудашев, С. Кулешов, В. Перебийніс, С. Радзієвська, К. Селіверстова, Т. Сангова, В. Ярошевська та інші; питання терміносистеми й відбору термінів при укладанні словників досліджували Є. Белан, Я. Войтович, О. Кучеренко, Л. Симоненко, Б. Шуневич та інші науковці.

**Метою публікації** є визначення меж економічної термінології української мови за допомогою аналізу галузевих словників різних типів. Оскільки економіка в сучасному суспільстві посідає одне з провідних місць за ступенем значущості для розвитку суспільства, термінологія цієї сфери розвивається швидкими темпами, роблячи істотний вплив на термінологічну систему української мови в цілому.

Сьогодні в економічній термінології української мови відбувається зміна значень слів, переосмислення, нарощування нової семантики – усе це, разом з утворенням нових слів, значно розширює і збагачує словник мови, підсилює його потенціал.

**Виклад основного матеріалу.** Серед багатьох проблем сучасної української лінгвістики гострою бачиться проблема економічної термінології, яка почала формуватися з розвитком торговельних відносин, пройшовши шлях від понять ремесел, цехових майстерень до одиниць сучасних міжнародних торговельних відносин.

Із другої половини XIX ст. з'являються перші наукові розвідки, автори яких здійснюють спроби сформулювати основні правила укладання галузевих словників (І. Верхратський «Знадоби до словаря южноруского» (1877); Л. Падалки «Українська службова термінологія й зразки службових папер» (1918)).

Часом відродження української культури переважна більшість дослідників називають 20-30 роки XX ст., бо саме тоді починається бурхливий розвиток української термінографії.

Першою серйозною суто галузевою працею став «Словник економічної термінології (проект)» Г. Кривченка та В. Ігнатовича (1930), де економічні терміни подаються за алфавітним принципом, використовуються пояснювальні ремарки, реєструються як терміни-однослови, так і словосполучення, а також «Словник ділової мови. Термінологія та фразеологія. (Проект)», який уклали М. Дорошенко, М. Станіславський, В. Страшкевич.

Лексикографічні праці періоду 50 – 60-х років ХХ ст. сприяли уніфікації тогочасної термінології. У 1965 році виходить «Російсько-український словник соціально-економічної лексики» С. Воробйової та Т. Молодід (1965). Оскільки українська мова на той час функціонувала з обмеженнями (в освітніх закладах і державних установах переважала мова російська), словник подає переклад іншомовних лексем без власне українських відповідників; натомість перевага надається вживанню інтернаціональних та російських одиниць.

Поряд з великою кількістю перекладних словників наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. було видано й низку тлумачних економічних словників, таких, наприклад, як «Економічний словник-довідник» за редакцією доктора економічних наук С. Мочерного (1995).

Однією з найбільш ґрунтовних праць у цей час є виданий 1994 р. Комітетом наукової термінології та Інститутом мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України «Російсько-український словник наукової термінології. Суспільні науки».

У 2000 році Валерій Коломойцев створює «Універсальний словник економічних термінів: інвестування, конкуренція, менеджмент, маркетинг, підприємництво».

2002 року виходить друком четверте видання «Фінансового словника» Анатолія Загороднього, Геннадія Вознюка та Тамари Смовженко, що містить визначення й тлумачення понад 5000 понять і термінів, які охоплюють такі теми: фінансова система держави, місцеві фінанси, фінанси підприємств, фінансування і кредитування підприємницької діяльності, цінні папери і фондовий ринок, страхування, податки, грошовий обіг тощо.

Найбільшим за обсягом охоплених термінів і за детальністю тлумачення понять є цикл наукових праць «Економічна енциклопедія» у трьох томах (2000 –

2002) та «Економічний енциклопедичний словник» у двох томах (2005 – 2006). У виданнях максимально точно подано характеристику економічних категорій, понять, теорій та концепцій економічної науки, законів і закономірностей розвитку економіки, оцінку внеску видатних вчених та практиків економістів у процеси наукового пізнання і суспільних трансформацій.

Найбільшою за обсягом охоплених термінів і за детальністю тлумачення є тритомна «Економічна енциклопедія» (2000–2002), яка налічує понад 7 тисяч словникових статей. Новим позитивним елементом є трактування в ній значної кількості економічних явищ у зв'язку з перспективами їх розвитку в Україні.

За редакцією Франца Бутинця, Мечислава Добії та інших у 2004 році виходить «Словник обліково-економічних термінів: українська, англійська, болгарська, польська, російська», де подано переклад понад 1500 термінів п'ятьма мовами.

На сьогодні одним із найповніших німецько-українських словників з економічної тематики є «Новий великий німецько-український економічний словник» Миколи Сивака, який вийшов друком 2008 року і у якому наведено терміни та термінологічні словосполучення, що охоплюють різні галузі економіки (як теоретичної, так і прикладної), а також різні галузі фінансів та банківської справи (бюджет, кредитна справа, податкова система, цінні папери, статистика, страхування).

Серед значної кількості галузевих економічних праць найбільш ґрунтовними перекладними словниками, що характеризуються чіткістю й унормованістю словникових статей, сприяють систематизації та стандартизації економічної термінології, правильному, свідомому використанню галузевих термінологічних одиниць, є **«Українсько-російський і російсько-український словник: Сфера ділового і професійного спілкування» Віктора Бріцина та Олександра Тараненка, що вийшов друком у Києві 2011 року.**

Словник містить актуальну лексику української і російської мов, що стосується офіційно-ділової, юридичної, дипломатичної, економічної, комерційно-фінансової та деяких суміжних з ними сфер спілкування.

Роман Яковенко є автором дидактичного довідника «Тлумачний англо-український словник економічних термінів з елементами теорії та проблематики» (2015 р.), де застосовує дидактичні технології, спрямовані на паралельну ефективність практичного використання економічних та лінгвістичних знань.

У 2016 році виходить довідковий посібник Олександра Горпинича «Тлумачний українсько-англійський словник економічних термінів і термінологічних словосполучень», де подано впорядкований перелік мовних одиниць (економічних термінів і словосполучень) українською та англійською мовами, розкрито їх значення, а також етимологію (джерело походження) запозичених назв.

На сьогодні ми зустрічаємо й дисертаційні роботи, присвячені таким питанням, як:

- закономірності формування та сучасного розвитку термінології ринкових відносин (Ольга Покровська);
- характеристика структурно-семантичних параметрів аналітичних номінацій економічної терміносистеми української мови (Оксана Чуєшкова);
- дослідження новітньої економічної термінологіки у плані комунікативно-стилістичного функціонування в текстах періодичних видань (Галина Чорновол).

Незважаючи на низку праць про економічну термінологію, сьогодні потребують свого дослідження такі аспекти у вивченні економічної термінології, як:

- висвітлення питань формування української економічної термінології;
- з'ясування шляхів появи економічних термінів у термінологічній системі;
- визначення фонду економічної термінології та її місця у словниковому складі;
- розмежування економічного терміна і загальноживаного слова;
- диференціювання термінів за ступенем семантичної цілісності;
- дослідження й системний аналіз економічних термінів у динаміці.



І, як бачиться, важливими серед них є висвітлення явищ сталих і явищ, що є виявом зрушень і змін, та особливостей розвитку в контексті загальнотермінологічному.

Маємо добрі початки у працях Ірини Кочан, присвячених динаміці і кодифікації термінів із міжнародними компонентами в сучасній українській мові [2], і Любові Струганець, присвячених динаміці лексичних норм української літературної мови ХХ століття [4], це добрі, але все ще тільки початки. Важливість означеного дослідження бачиться й у зв'язку з визначенням перспектив розвитку української економічної терміносистеми.

Метою подальшої роботи фахівців є типологія економічних термінів; уніфікація економічної термінології; виявлення найбільш уживаних основоположних ключових термінів даної терміносистеми, а також утворених від них вузькоспеціальних економічних термінів для ефективного навчання студентів-іноземців.

У зв'язку з цим основними завданнями є:

- ретельне вивчення стану економічної термінології на рівні мовної системи і аналіз особливостей її функціонування в реальному професійному спілкуванні, а також між студентами у повсякденному житті;

- розробка універсальних критеріїв відбору спеціальної лексики для складання економічного термінологічного словника, орієнтованого на студентів економічних спеціальностей;

- визначення меж економічної термінології за допомогою аналізу авторитетних словників і навчальних посібників із економіки і виділення основних понятійних полів;

- виділення найбільш частотних і ключових термінів, а також утворених від них вузькоспеціальних економічних термінів на основі аналізу вказаних матеріалів у межах даної термінології;

- вибір/добір російськомовних еквівалентів україномовним економічним термінам для складання статей словника-мінімуму на основі зіставлення двох корпусів професійних текстів;

– визначення меж вибраної термінології за допомогою проведення роботи із відбору економічних термінів відповідно до понятійних полів, виділених на основі сучасних авторитетних навчальних посібників із економіки, що використовуються провідними вищими навчальними закладами при навчанні студентів як в Україні, так і за її межами.

Українська економічна термінологія пройшла тривалий шлях історичного розвитку і в даний час являє собою значну за обсягом і досить різноманітну за особливостями складових її одиниць підсистему української лексики. Незважаючи на те, що значна частина економічних термінів, представлених в сучасній українській мові, відноситься до розряду іншомовних запозичень, але у той же час багато зі спеціальних номінацій української економічної термінології мають національно-культурну своєрідність.

Зазначена обставина значно ускладнює вивчення української економічної термінології іноземними студентами.

**Висновки і пропозиції.** Проведені нами дослідження дозволяють стверджувати, що підготовка якісного двомовного словника української економічної термінології, орієнтованого на тих, хто вивчає українську мову як нерідну, передбачає не тільки збір фактичного матеріалу та пошук найбільш вдалого перекладу для того чи іншого терміна, а й опору на чітку теоретичну концепцію створюваної лексикографії, в якій були б враховані новітні досягнення загальної та навчальної двомовної лексикографії, а також новітні досягнення термінознавства та термінографії.

Принципово важливими завданнями навчального словника сучасної української економічної термінології, на наш погляд, є не тільки досить повне і адекватне відображення спеціальних номінацій, актуальних для сучасної української економічної термінології, а також подання інформації про можливість перекладу відповідних термінів іноземною мовою, відомостей про граматичні та стилістичні характеристики, особливості вживання в контексті та національно-культурна специфіка на позначення реалій.

## Література:

1. Даниленко В.П. Русская терминология: опыт лингвистического описания. М. : Наука, 1977. 246 с.
2. Кочан І.М. Динаміка і кодифікація термінів з міжнародними компонентами в сучасній українській мові. Л. : Вид-ий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2004. 520 с.
3. Панько Т.І. Від терміна до системи. Львів : Вища школа. Вид-во при Львівському університеті, 1979. 146 с.
4. Струганець Л. Динамічні процеси в лексико-семантичній системі української літературної мови ХХ ст. Тернопіль, 2002. 352 с.

---

УДК 80

Філологічні науки

## ДЕВЕРБАТИВИ-ІМЕННИКИ ЗІ ЗНАЧЕННЯМ ЕЛЕМЕНТВА: КОГНІТИВНО-ОНОМАСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

*Ярмоленко Г. А.,  
кандидат філологічних наук, доцент кафедри  
українського мовознавства та прикладної лінгвістики  
Черкаський національний університет  
імені Богдана Хмельницького  
М. Черкаси, Україна*

На сьогодні у вітчизняному й зарубіжному мовознавстві наявна велика кількість дефініцій терміна «мотивація». Мотивація та її типологія спочатку були проблемою словотвору, потім теорії номінації та, нарешті, когнітивної ономасіології, оскільки «мотивація – феномен не тільки мовної системи, але й людської свідомості, що інтеріоризує мотиваційні зв'язки в дійсності» [1, с. 157].

У 2020 році професорка О. О. Селіванова опублікувала монографію «Когнитивная ономасиология», у якій визначила мотивацію як «наскрізну для моделі породження психоментальну операцію, результатом якої є семантико-ономасіологічна залежність мовних знаків (похідного й твірного), що виникла на основі складної системи конекцій концептів людської

свідомості» [1, с. 158], представила нову типологію мотиваційних відношень і методику проведення когнітивно-ономасіологічного аналізу. Відтоді цю методику успішно апробували представники Черкаської когнітивно-ономасіологічної школи В. В. Калько, Г. В. Кочерга, О. Я. Кресан, І. М. Литвин, О. В. Шапарєва, Г. А. Ярмоленко та ін.

Мета роботи – проаналізувати віддієслівні іменники сучасної української мови зі значенням елемента в когнітивно-ономасіологічному аспекті.

Найбільш поширеним типом мотивації девербативів-іменників є пропозиційно-диктумний, що має гіпонімічний, предикатно-аргументний і категорійний різновиди. Зокрема, предикатно-аргументна мотивація «ґрунтується на селекції мотиватора із зони істинної інформації про певний об'єкт, отриманої безпосередньо в процесі пізнавально-практичної діяльності номінаторів і представленої знаками в прямих значеннях» [1, с. 166–167].

Аналіз предикатно-аргументної мотивації передбачає як урахування семантичної класифікації твірних дієслів-предикатів, так і розмежування аргументних позицій похідних. Найбільш «когнітивну» типологію предикатів запропонував Ф. С. Бацевич, розподіливши їх за сферами агентивних і неагентивних відношень [2, с. 118–125]. Аргументні позиції відповідають репертуару вільних синтаксем, уміщеному в «Синтаксическом словаре» Г. О. Золотової [3].

Елементив є мисленнєвим аналогом діяча-неістоти, активного носія дії, певного стану в структурі пропозиції або предикатно-аргументній структурі [4, с. 141]. Його активність відрізняється від активності діяча-істоти стихійністю, несвідомістю, тобто є лише фізичною, а не психічною. До елемента, звичайно, зараховують природні об'єкти (космічні тіла, вітер, блискавку тощо).

Ономасіологічна структура віддієслівних іменників зі значенням елемента репрезентована предикатами, характерними для висловлювань із суб'єктами іменами референтно-таксонімічного класу «натурфакти»: *в'янь* – «Те, що зів'яло», *навись* – «Навислий на гілках сніг», *нетеч* – «Стояча вода», *світло* – «Небесне тіло, яке випромінює світло», *сторчак* – «Те, що

стирчить», *сходи* – «Перші паростки переважно посіяних рослин, що вийшли на поверхню ґрунту», *течиво* – «Те, що тече».

Ономасіологічна структура девербативів-іменників може містити імплікований компонент. Під імплікацією розуміємо «альтернативний вербальному невербальний спосіб передачі інформації, що ґрунтується на інтеграції вербальних засобів із досвідом, фондом знань комунікантів, їхньою комунікативною компетенцією та сприяє оптимізації комунікативної взаємодії, взаєморозумінню» [4, с. 179]. У процесі формування похідних зі значенням елемента слот предиката нерідко корелює з імплікованим інтенсивом *сильний*. Наприклад: *заметіль* – «Сильний вітер зі снігом, хуртовина», *хлющ* – «Сильний дощ», *хвища* – «сильний холодний дощ або великий сніг з вітром, снігова буря». Мотиваційна база деривата *засмічувач* «Те, що засмічує вирощувану рослину» містить зв'язки предиката, елемента, експлікованого об'єкта *сміття* з імплікованим об'єктом *рослина*.

Суцільна вибірка фактичного матеріалу зі «Словника української мови» [5] дає підстави стверджувати: у сучасній українській літературній мові кількість віддієслівних іменників зі значенням елемента невелика, оскільки мовці, на нашу думку, найчастіше сприймають неживі предмети як такі, що можуть виконувати ту чи ту дію лише за участю зовнішнього рушія.

Вивчення різних шарів номінативних одиниць не тільки української, а й інших мов у когнітивно-ономасіологічному аспекті є досить цікавим і перспективним, оскільки сприяє поглибленню уявлення про специфіку номінативної діяльності представників певного етносу.

#### Література:

1. Селиванова Е. А. Когнитивная ономасиология : монография. Киев : Издательство украинского фитосоциологического центра, 2000. 248 с.
2. Бацевич Ф. С., Космеда Т. А. Очерки по функциональной лексикологии. Львов : СВИТ, 1997. 392 с.
3. Золотова Г. А. Синтаксический словарь : репертуар элементарных единиц русского синтаксиса / отв. ред. Ю. Н. Караулов. Москва : Наука, 1988. 439 с.

4.Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія.  
Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.

5.Словник української мови: В 11-ти т. / АН УРСР. Інститут мовознавства  
/ за ред. І. К. Білодіда, 1970–1980.



